

Φ.Μ.ΝΤΟΣ ΤΟΥ ΕΡΩΝ
Ο ΜΕΓΑΣ
'ΙΕΡΟΣ ΕΠΙΣΤΑΣ

119866

Ο Μέγας Γερονότατος

ΦΕΟΝΤΟΡ ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΦΣΚΙ

Ο ΜΕΓΑΣ ΙΕΡΟΕΞΕΤΑΣΤΗΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ
Α. ΜΠΑΣΙΛΑΡΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1928

119866

Τὸ ποίημά μου ὀνομάζεται «Ὁ Μέγας Ήρως-
εξεταστής». Εἶναι γὰρ τελείως ἀνόητο, ἐν τούτοις
θὰ ἤθελα νὰ σοῦ τὸ διηγηθῶ.

Καὶ ἐδῶ πάλι δίχως πρόλογο δὲν ἔρχεται καλὰ,
θέλω νὰ πῶ δίχως φιλολογικὸ πρόλογο : ἐνὰ πάρη
ὁ διάβολος», διέκοψε ὁ Ἰβάν γελῶντας. «Τί ποιη-
τὴς εἶμαι καὶ ἐγώ ! Βλέπεις, ἡ ὑπόθεσί μου ξετυ-
λίγεται τὸ δέκατο ἔκτο αἰῶνα, καὶ τότε—αὐτὸ πρέ-
πει νὰ σοῦ εἶναι ἄλλωστε ἀπὸ τὸ σχολεῖο γνωστὸ—
ἦταν συνήθεια σὲ ἔργα τῆς ποιήσεως νὰ φέρουν
οὐράνιες δυνάμεις στὴ γῆ. Στὴ Γαλλία οἱ γραμ-
ματικοὶ τῶν δικαστηρίων καὶ οἱ καλόγηροι στὰ
μοναστήρια ἔδιναν ὁλόκληρες παραστάσεις,
ὅπου ἔφερναν στὴ σκηνὴ τὴν Παναγία, τοὺς ἀγγέ-
λους καὶ τοὺς ἁγίους, τὸ Χριστὸ καὶ τὸν ἴδιον τὸ
Θεό. Τὸ ἔκαναν τότε γεμάτοι ἀπλοϊκὴ κατάνυξι.
Στὴν «Παναγία τῶν Παρισίων» τοῦ Βίκτωρος
Οὐγκώ, δίνεται στὸ Παρίσι ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ

XI, στή σάλα τοῦ δημαρχείου, γιὰ τὸν ἐορτασμὸ τῆς γεννήσεως τοῦ διαδόχου τῆς Γαλλίας, μία δι-
δακτικὴ εὐεργετικὴ παράστασι γιὰ τὸ λαό, ὑπὸ τὸν
τίτλο «Ἡ εὐθυκρισία τῆς ὑπεραγίας καὶ χαριτωμέ-
νης παρθένου Μαρίας», ὅπου παρουσιάζεται ἡ ἰδία
προσωπικῶς καὶ δίνει ἄριστα δείγματα τῆς εὐθυκρι-
σίας της. Τὸ ἴδιο καὶ σὲ μᾶς στὴ Μόσχα, κατὰ
τοὺς χρόνους τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ἐδίδοντο οἱ
ὅμοιες σχεδὸν δραματικὲς παραστάσεις μετ' ἰδιαίτερη
προτίμησι πρὸς θέματα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.
Ὅτι τέτοιες παραστάσεις ἦταν συνηθισμένες,
ὑπάρχουν παντοῦ πολλὰ διηγήματα καὶ ποιήματα,
ὅπου σύμφωνα μετ' τὴν ἐκάστοτε ἀνάγκη δοῦν
ἄγιοι, ἄγγελοι καὶ ὅλες οἱ ἐπουράνιες δυνάμεις.

Ἐπίσης στὰ μοναστήρια μας μεταφράσανε,
ἀντιγράψανε καὶ συνθέσανε ἀκόμη τέτοια ποιή-
ματα—καίποτε—στοὺς χρόνους τῶν Τατάρων.

Ἔτσι ὑπάρχει παραδείγματος χάριν, φυσικὰ ἀπὸ τὸ
ἑλληνικὸ μεταφρασμένο, ἓνα μικρὸ καλογηρικὸ
ποίημα : «Ἡ διάβασις τῆς Θεοτόκου διὰ τῶν βα-
σάνων τῆς κολάσεως», ποὺ δὲν ὑπολείπεται σὲ
εὐτολμία τίς εἰκόνες ἐνὸς Λάντε. Ἡ Μητέρα τοῦ
Θεοῦ ἐπισκέπτεται τὴν Κόλασι καὶ ὁδηγεῖται ἀπὸ
τὸν Ἀρχάγγελο Μιχαὴλ «διὰ τῶν βασάνων». Βλέ-
πει τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ τίς ποινὲς τοὺς. Εἶναι

ἐκεῖ μεταξὺ ἄλλων μιὰ πολὺ διασκεδαστικὴ κατη-
γορία ἁμαρτωλῶν σὲ μιὰ καιομένη λίμνη :

Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι πλέον τόσο βαθειὰ
βουλιαγμένοι ποὺ δὲ μποροῦν νὰ ξαναφανοῦν καὶ
«ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τοὺς λησμόνησε».—μιὰ ἔκ-
φρασι μετ' ἀσυνείθιστο βάθος καὶ δύναμι. Ἡ Θεο-
τόκος γονατίζει τότε συγνημένη καὶ μετ' κλά-
ματα μπροστὰ στοῦ Θεοῦ τὸ θρόνο καὶ τὸν
παρακαλεῖ γιὰ χάρι, γιὰ ὅλους ὅσους εἶδε, γιὰ ὅλους
δίχως ἐξαίρεσι. Ἡ συνομιλία της μετ' τὸ Θεὸ εἶναι
κολοσσιαίου ἐνδιαφέροντος· αὐτὴ τὸν ἱκετεύει, δὲ
θέλει νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ὅταν ὁ Θεὸς τῆς δείχνει
τὰ καρφωμένα στὸ σταυρὸ χέρια καὶ πόδια τοῦ
παιδιοῦ του καὶ τὴ ρωτᾷ : «Πῶς μπορῶ νὰ συγ-
χωρήσω τοὺς δημίους του»,—διατάσσει αὐτὴ ὅλους
τοὺς ἁγίους καὶ ὅλους τοὺς μάρτυρας, ὅλους τοὺς
ἀγγέλους καὶ ὅλους τοὺς ἀρχαγγέλους νὰ γονατί-
σουν δίπλα της μπροστὰ στοῦ Θεοῦ τὸ θρόνο καὶ νὰ
παρακαλέσουν γιὰ χάρι γιὰ ὅλους δίχως ἐξαίρεσι. Τέ-
λος ἀποσπᾷ μετ' ἱκεσίης της ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴν παῦσι
τῶν βασάνων τῆς Κολάσεως ἀπὸ τῆ Μεγάλῃ Πα-
ρασκευῇ ὡς τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα καὶ οἱ ἁμαρ-
τωλοὶ εὐχαριστοῦν τὸν Κύριον καὶ τοῦ φωνάζουν
ἀπὸ τὴν κόλασι :

«Εἶσαι δίκαιος Κύριε, ποὺ ἔτσι ἐδίκασες».

Καὶ τὸ μικρό μου ποῖημα θὰ ἦτο βέβαια τοῦ αὐτοῦ εἶδους, ἐὰν θὰ εἶχε δῆ τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸν καιρό. Στὸ ποίημά μου ἐμφανίζεται στὴ σκηνὴ Αὐτός· βέβαια δὲν μιλεῖ λέξι, ἀλλὰ μονάχα ἐμφανίζεται καὶ παρέρχεται. Πέρασαν τώρα δεκαπέντε αἰῶνες ἀπὸ τότε ποὺ ὑποσχέθηκε πῶς θ' ἄρθη μὲ ὅλη του τὴ λαμπρότητα, δέκα πέντε αἰῶνες ἀφ' ὅτου ὁ μαθητὴς του ἐχάραξε τὰ λόγια: «Ἀληθῶς, θ' ἄρθω γρήγορα, τὴν ὥρα ὅμως καὶ τὴ στιγμή δὲν ξέρει κανεὶς οὔτε αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι στὸν οὐρανὸ οὔτε αὐτός ὁ Υἱός, ἀλλὰ μόνον ὁ Πατήρ», ὅπως καὶ ὁ ἴδιος εἶπε ὅταν περιπατοῦσε ἀκόμη ἀπάνω στὴ Γῆ.

Ἡ Ἀνθρωπότης ὅμως τὸν περιμένει μὲ τὴν πρώτη της πίστι καὶ μὲ τὴν πρώτη της εὐλάβεια. Ὡ, μὲ ἀκόμη μεγαλειότερη πίστι, γιατί ἔχουν τώρα περάσει δέκα πέντε αἰῶνες ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε τὴν τελευταῖα ὑποθήκη ἀπὸ τὸν Οὐρανό:

Πίστευε μόνον στὴ φωνὴ τῆς καρδιᾶς σου

Ὑποθήκες δὲ δίνει ὁ οὐρανός.

Ἀπόμεινε λοιπὸν ἀκόμη ἡ πίστις στὴ φωνὴ τῆς καρδιᾶς! Συνέβαιναν, εἶναι ἀλήθεια, καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πολλὰ θαύματα. Πολλοὶ ἅγιοι ἔκαναν θαυμαστὰς γιατρίες. Σὲ πολλοὺς δικαίους κατέβαινε ἡ ἴδια ἡ Παναγία, ὅπως διαβάζουμε στίς βιογρα-

φίες τους. Μὰ καὶ ὁ διάβολος δὲν κοιμῶταν καὶ σὲ λίγο ἄρχισε ἡ ἀνθρωπότης νὰ ἀμφιβάλλῃ γιὰ τὴ γνησιότητα αὐτῶν τῶν θαυμάτων. Ἐκεῖνο ἀκριβῶς τὸν καιρὸ παρουσιάστηκε στὸ Βορρᾶ, στὴ Γερμανία, μὲ τρομερὴ αἵρεσι. Ἐνα μεγάλο ἄστρο, «ὁμοιο μὲ λαμπάδα» (αὐτὸ σημαίνει τὴν Ἐκκλησίαν) ἔπεσε στίς πηγές καὶ τὰ νερά ἔγιναν πικρά. Οἱ νέοι αἵρετικοὶ ἀρνοῦνται μὲ ἀνευλάβεια κάθε θαῦμα, Τόσο ὅμως φλογερώτερη ἔμενε ἡ πίστις ἐκείνων ποὺ ἔμειναν πιστοί. Τὰ δάκρυα τῆς ἀνθρωπότητος ἀνεβαίνουν πρὸς Αὐτὸν ὅπως πρὶν, οἱ ἄνθρωποι τὸν περιμένουν, τὸν ἀγαποῦν, ἐλπίζουν σ' αὐτὸν ὅπως πρὶν. Τόσους αἰῶνες τὸν ἐκέτευσε ἡ ἀνθρωπότης μὲ φλογερὴ πίστι «Κύριε καὶ Θεὲ ἐπίφανε ἡμῖν» τοῦ ἀνέκραζε τόσους αἰῶνες ὥστε ἀπεφάσισε μὲ τὴν ἀπειρὴ εὐσπλαχνία του, νὰ κατεβῇ στοὺς ἐκτετεύοντας. Καὶ πρὶν εἶχε ἐπισκεφθῇ στὴ Γῆ πολλοὺς δικαίους, μάρτυρες, ἐρημίτες, ὅπως τὸ διαβάζουμε στίς βιογραφίες τους.

Ὁ ποιητὴς μας Τιούτσεφ, ποὺ ἐπίστευε εὐληκρινὰ στὴν ἀλήθεια τῶν λόγων του, διακηρύττει στοὺς στίχους του.

Μὲ τὸ βάρος τοῦ Σταυροῦ φορτωμένος

Καὶ μὲ δούλου μορφὴ περπαντῶντας

Σὲ διέτρεξε, πατρίδα, παντοῦ

Ὁ Κύριος ἡμῶν, εὐλογῶντας.

Ὅτι πράγματι ἔτσι ἔγινε, αὐτὸ θέλω καὶ ἐγὼ νὰ σοῦ διηγηθῶ.

Ἀπεφάσισε τότε, ἂν καὶ μόνον γιὰ μιὰ στιγμή, νὰ ἐμφανισθῇ στὸ λαὸ—στὸ λαὸ ποὺ ἐβασανίζονταν, ποὺ ὑπέφερε, στὸ λαὸ τὸν ἁμαρτωλό, ποὺ Τὸν ἀγαποῦσε ὅμως μὲ παιδικὴ ἀγάπη. Ἡ ὑπόθεσί μου ξετυλίγεται στὴν Ἰσπανία, στὴ Σεβίλλα, τὴν τρομερὴ ἐποχὴ τῆς ἱεροεξετάσεως, ὅταν πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ ἔκαιγαν κάθε μέρα φωτιὲς σὲ ὅλη τὴ χώρα, ὅταν :

Ἐκαίγανε σὲ μεγάλοπρεπες φωτιὲς ἀπάνω.

Τὰ κακὰ γεννήματα τῶν αἵρεσιωτῶν.

Αὐτὴ δὲν εἶναι φυσικὰ ἢ ἐπάνοδος, ποὺ ὑπεσχέθη, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι γραμμένο πῶς θάρη στὸ τέλος ὅλων τῶν χρόνων μὲ ὅλη του τὴν οὐράνια λαμπρότητα ἔτσι αἰφνιδιαστικά, «σὰν μιὰ ἀστραπὴ ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ ὡς τὴ δύση».

Ὅχι, θέλει νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ παιδιά Του μόνον γιὰ μιὰ στιγμή, καὶ μάλιστα ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου λάμπουν ἢ φωτιὲς τῶν αἵρετικῶν. Μὲ τὴν ἄπειρη εὐσπλαχνία Του περιφέρεται ἀκόμη μιὰ φορὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὴν ἴδια ἀνθρώπινη μορφὴ μὲ τὴν ὁποίαν εἶχε ζήσει μεταξὺ τους πρὸ δέκα πέντε αἰώνων, τριάντα τρία ὁλόκληρα

χρόνια. Κατεβαίνει στὶς φλογισμένες πλατεῖες τῆς ἁμαρτωλῆς πόλεως ὅπου ἀκριβῶς μιὰ μέρα πρὶν, ἀπάνω σὲ μιὰ λαμπρὴ φωτιά, ἔκαιεν μονομιᾶς ὁ Καρδινάλιος Μέγας Ἱεροεξεταστής, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως, τῆς αὐλῆς, τῶν ἵπποτων, τῶν καρδινάλιων καὶ τῶν θελκτικωτάτων κυριῶν τῆς αὐλῆς, μπροστὰ σὲ ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Σεβίλλας σχεδὸν μιὰ ὁλόκληρη ἑκατοντάδα αἵρετικῶν ad maiorem gloriam Dei.

Παρουσιάστηκε ἡσυχὰ καὶ δίχως ἐπίδειξι καί, περίεργο: ἐν τούτοις ὅλοι τὸν ἀναγνωρίζουν. Αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ τὸ καλύτερο κομμάτι τοῦ ποιήματός μου—δηλαδὴ ποῦθε αὐτοὶ τὸν ἀναγνωρίζουν.— Ὁ λαὸς ξεχύνεται μὲ ἀβίαστη ὁρμὴ πρὸς Αὐτόν, σπρώχνεται γύρω του, μεγαλώνει καὶ τὸν ἀκολουθεῖ. Αὐτὸς ὅμως διασχίζει σιωπηλός, μὲ τὸ ἥρεμο χαμόγελο ἄμετρης εὐσπλαχνίας τοὺς συνωθουμένους. Ὁ ἥλιος τῆς ἀγάπης καίει στὴν καρδιά του, οἱ ἀκτῖνες τοῦ φωτὸς καὶ τῆς δυνάμεως ξεχύνονται ἀπὸ τὰ μάτια του, χύνονται ἀπάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ κάνουν τίς καρδιές τους νὰ πάλλονται ἀπὸ ἀνταγάπη. Ἀπλώνει ἀπάνω τους τὰ χέρια Του, τοὺς εὐλογεῖ, καὶ τὸ ἄγγισμα τοῦ σώματός Του, ναί, τὸ ἄγγισμα τοῦ φορέματός Του ἔχει δύναμι ἱαματικὴ. Τότε φωνάζει ἓνας γέρος

ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκ γενετῆς τυφλός. «Κύριε, γείανε με γὰ νὰ Σὲ ἰδῶ». Καὶ ἀπὸ τὰ μάτια του πέφτουν σὰν λέπια καὶ ὁ τυφλὸς Τὸν βλέπει. Ὁ λαὸς κλαίει καὶ φιλεῖ τὴ γῆ ποὺ Αὐτὸς πατᾶ. Παιδιὰ σκορπίζουν λουλούδια μπρὸς στὰ πόδια Του, ψάλλουν καὶ ἀνακράζουν «Ὡσαννά».

— Καὶ ὅλοι φωνάζουν «εἶναι Αὐτός, Αὐτός ὁ ἴδιος, πρέπει νὰ εἶναι Αὐτός καὶ κανεὶς ἄλλος δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ Αὐτός».

Σταματᾷ μπρὸς στὰ προπύλαια τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῆς Σεβίλλας, ἀκριβῶς τὴν στιγμήν ποὺ φέρνουν μὲ κλάμματα καὶ μοιρολόγια στὸ ναὸ ἓνα λευκὸ ἀνοιχτὸ παιδικὸ φέρετρο. Στὸ φέρετρο εἶναι ξαπλωμένο ἓνα κορίτσι ἑπτὰ χρονῶν, ἡ μονάκριβη θυγατέρα ἑνὸς προὔχοντος.

Τὸ νεκρὸ παιδί περιβάλλεται ἀπὸ λουλούδια. «Αὐτὸς θὰ ἀναστήσῃ τὸ παιδί σου» φωνάζει κάποιος ἀπὸ τὸ πλῆθος στὴν μητέρα ποὺ κλαίει. Ὁ ἱερεὺς τοῦ ναοῦ, ποὺ βγαίνει νὰ προῦπαντήσῃ τὸ φέρετρο, κυττάει σαστισμένος καὶ ζαρώνει τὸ μέτωπο. Τότε ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς μάννας. Πέφτει στὰ πόδια του καὶ ἀνακράζει σηκώνοντας πρὸς Αὐτὸν τὰ χέρια. «Ἄν εἶσαι Αὐτὸς ἀνάστησε τὸ παιδί μου».

Ἡ κηδεῖα σταματᾷ καὶ κατεβάζουν τὸ φέρετρο

πρὸς στὰ προπύλαια κοντὰ στὰ πόδια Του. Αὐτὸς οἶχνη βλέμμα γιομᾶτο οἶκτο, καὶ τὰ χεῖλη του ψιθυρίζουν μία ἀκόμη φορὰ «τέκνον ἐγέρθητι». Καὶ παρευθὺς σηκώθηκε ἡ παιδοῦλα. Τὸ κοριτσάκι σηκώνεται ἀπὸ τὸ φέρετρο, κάθεται καὶ κυττάζει γύρω τῆς γελαστὰ μὲ ἐκπληκτα, ὀρθάνοιχτα μάτια. Στὰ χέρια του κρατεῖ ἀκόμη μιὰ ἀνθοδέσμη ἀπὸ λευκὰ τριαντάφυλλα μὲ τὴν ὁποία τὸ εἶχαν τοποθετήσῃ στὸ φέρετρο. Στὸ λαὸ εἶναι συγκίνησι, κραυγές, λυγμοί. Καὶ τὴν ἴδια αὐτὴ στιγμὴ περνᾷ τὴν πρὸ τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ πλατεῖα καὶ ὁ Καρδινάλιος Μέγας Ἱεροεξεταστής.

Εἶναι ἓνας γέρος ἐννενηντα σχεδὸν χρονῶν, μεγαλόσωμος, εὐθυτενής, μὲ σκελετωμένο πρόσωπο, μὲ βαθυγλὰ μάτια, ποὺ πετοῦν ὅμως σπῖθες. Δὲν φορεῖ σήμερα τὴ λάμπρῃ στολὴ τοῦ καρδινάλιου, μὲ τὴν ὁποίαν ἄστραφτε χθὲς πρὸς τὸ λαό, ὅταν καιγόσαντε οἱ ἐχθροὶ τῆς Ρωμαϊκῆς πίστεως—σήμερα ἔχει τὸ παλὸν του, χοντρό, καλογηρικὸ ῥάσο. Σὲ μιὰ ὠρισμένη ἀπόστασι τὸν ἀκολουθοῦν οἱ σκυθρωποὶ του βοηθοὶ καὶ δοῦλοι, ἡ «ἀγία φρουρά». Σταματᾷ μπρὸς τὸ πλῆθος καὶ παρατηρεῖ ἀπὸ μακρυὰ. Τὰ εἶδε ὅλα—εἶδε, πῶς ἔβαλαν μπρὸς στὰ πόδια Του τὸ φέρετρο, εἶδε, πῶς ξανάζησε ἡ παιδοῦλα καὶ τὸ πρόσωπό του σκοτενίασε. Μαζεύει

τὰ πυκνὰ ψαρά του φρύδια καὶ στὸ βλέμμα του καίει μὲ κακὴ φωτιά. Ἐσήκωσε τὸ δάκτυλο καὶ ἔδωκε διαταγὴ στοὺς φρουροὺς νὰ τὸν συλλάβουν. Καὶ δέξ : τόσο μεγάλη ἦταν ἡ δύναμί του, καὶ τόσο καλὰ παιδαγωγημένος, ταπεινὸς καὶ τρεμουλιαστὰ ὑπάκουος εἶναι σ' αὐτὸν ὁ λαός, ὥστε τὸ πλῆθος κάνει ἀμέσως στοὺς φρουροὺς τόπο. Αὐτοὶ μέσα στὴ βαθειὰ σιγή, ποὺ ξαφνικὰ ξαπλώθηκε, τὸν συλαμβάνουν καὶ τὸν ὀδηγοῦν μακριά. Καὶ ἀμέσως, ὁλόκληρο τὸ πλῆθος, σὰν ἓνας ἄνθρωπος ὑποκλίνεται πρὸς τὸν ἱεροεξεταστὴ ὡς τῇ γῇ· καὶ αὐτὸς εὐλογεῖ σιωπηλὰ τὸ πλῆθος καὶ προσπερνᾷ.

Φέρνουν τὸν συλληφθέντα σὲ μὲ στενή, σκοτεινή, θολωτὴ φυλακὴ, στὸ παλὸ οἰκοδόμημα τοῦ Ἀγίου Δικαστηρίου καὶ τὸν κλείνουν ἐκεῖ. Ἡ ἡμέρα περνᾷ καὶ ἀρχίζει ἡ σκοτεινὴ, φλογισμένη «ἀγωνιώδης νύκτα τῆς Σεβίλλης». Ὁ ἀέρας μυρίζει ἀπὸ δάφνη καὶ λεμονιά.

Στὸ βαθύτατο σκοτάδι ἀνοίγει ξαφνικὰ ἡ σιδερένια πόρτα τῆς φυλακῆς, καὶ ὁ γηραιὸς Μέγας Ἱεροεξεταστὴς, σιγά, μὲ ἓνα φανάρι στὸ χέρι μπαίνει στὴν εἰρκτή. Εἶναι μόνος καὶ ἀμέσως κλείνει πίσω του τὴν πόρτα. Σταματᾷ στὴν εἴσοδο καὶ τὸν ἀτενίζει ἀδιάκοπα, ἓνα ἢ δύο λεπτὰ στὸ πρόσωπο. Ἐπειτα ἔρχεται πλησιέστερα, τοποθετεῖ τὸ φανάρι

στὸ τραπέζι καὶ τοῦ μιλεῖ.

«Εἶσαι σὺ Αὐτός; Σύ;» Δὲ λαβαίνει καμμιά ἀπάντησι καὶ προσθέτει γρήγορα «Μὴν ἀπαντᾷς, σῶπαινε. Καὶ τί θὰ μπορούσες νὰ πῆς; Ἐξέρω πάρα πολὺ καλὰ τί θὰ μπορούσες νὰ πῆς. Καὶ δὲν ἔχεις κανένα δικαίωμα, νὰ προσθέσης ἔστω καὶ μιὰ μόνη λέξι, σὲ ὅ,τι πρὶν μιὰ φορὰ εἶχες πῆ. Γιατί ἦρθες νὰ μᾶς ἐνοχλήσης; Διότι ἦρθες νὰ μᾶς ἐνοχλήσης, καὶ αὐτὸ τὸ ξέρεις καὶ ὁ ἴδιος. Ἐξέρεις ὅμως ἀκόμη τί θὰ συμβῇ αὔριο; Δὲν ξέρω ποιὸς εἶσαι καὶ δὲν θέλω καθόλου νὰ τὸ ξέρω: ἂν εἶσαι πραγματικὰ Αὐτὸς ἢ μόνον τὸ ὁμοίωμά Του, αὔριο θὰ σὲ δικάσω καὶ θὰ δώκω ἐντολὴ νὰ σὲ κάψουν σὲ μιὰ φωτιά σὰν τὸ χειρότερο αἰρετικὸ, καὶ ὁ ἴδιος λαός, ποὺ σήμερα ἐφίλησε τὰ πόδια σου θὰ ξεχυθῇ αὔριο σ' ἓνα μου νεῦμα γύρω στὴ φωτιά σου, γιὰ νὰ συνταλίσῃ τὰ κάρβουνα,—τὸ ξέρεις κι' αὐτό;

«Ναί, ἴσως τὸ ξέρεις, ἐπρόσθεσε σκεπτικὸς, χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὸ βλέμμα του ἔστω καὶ ἓνα μόνον δευτερόλεπτο ἀπὸ τὸ φυλακισμένο του».

— «Δὲν καταλαβαίνω καλὰ, Ἰβάν, τί εἶναι αὐτό», διέκοψε χαμογελῶντας ὁ Ἀλιόσσα, ποὺ εἶχε ἀκούσει καθ' ὅλο τὸ διάστημα μὲ προσοχὴ καὶ σιωπηλός. «Εἶναι αὐτὸ μόνον νὸ γέννημα μᾶς ἀχαλίνωτης φαντασίας ἢ καμμία παραίσθησι τοῦ γέρον-

τος ἢ κανένα ἀπίθανο παραλήρημα ;»

«Δέξου πρὸς χάριν μου τὸ τελευταῖο» εἶπε γελαστά ὁ Ἰβάν, «ἀφ' οὗ ὁ μοδέρνος ρεαλισμὸς σ' ἔχει τόσο πολὺ κακοσυνηθίσει ὥστε νὰ μὴ μπορῇς νὰ χωνέψῃς πλέον κἀτι φανταστικό. Ἐὰν σ' αὐτὸ ἐπιμένῃς, τότε ἄς εἶναι ἓνα παραλήρημα». «Καὶ βέβαια»—ξαναγέλασε—«ὁ γέρος εἶναι ἐννενηντα χρόνων καὶ μπορεῖ ἀπὸ πολὺ καιρὸ νᾶχῃ χάσει τὰ λογικά του. Τὸν ἐτάραξε ὅμως καὶ τοῦ φυλακισμένου ἡ ὄψις.

Μπορεῖ ἐπὶ τέλους νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς καὶ γιὰ μιὰ πυρετικὴ παραζάλη, γιὰ ἓνα ὄραμα τοῦ ἐννενηντάρη γέρου πρὸ τοῦ θανάτου, ποὺ ἐπὶ πλέον εἶναι ἀκόμα ἐρεθισμένος ἀπὸ τὴ χθεσινὴ φωτιά, ὅπου ἐκάηκαν ἀπάνω της ἐκατὸ αἰρετικοί. Γιὰ μᾶς ὅμως τοὺς δύο δὲν εἶναι τελείως ἀδιάφορο τί εἶναι ἐδῶ παραλήρημα καὶ τί ἀχαλίνωτη φαντασία ; Ἐδῶ πρόκειται μόνον γι' αὐτό, ὅτι ὁ γέρος πρέπει νὰ μιλήσῃ, ὅτι ἐπὶ τέλους μπορεῖ νὰ μᾶς πῇ ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὁποῖον ἐσώπαινε ἐννενηντα ὀλόκληρα χρόνια».

—«Καὶ ὁ φυλακισμένος ; Σωπαίνει καὶ αὐτός ;»

«Τὸν προσβλέπει καὶ δὲν μιλεῖ οὔτε λέξι ;»

—«Οὔτε λέξι, καὶ ἔτσι πρέπει νὰ γίνῃ ἀπαραιτήτως» εἶπε γελῶντας ὁ Ἰβάν». Ὁ ἴδιος ὁ γέρος τοῦ εἶπε, πῶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ προσθέσῃ ἔστω

καὶ μιὰ μόνη λέξι, εἰς ὅ,τι ἔχει μιὰ φορὰ εἰπωμένο. Μάλιστα, ἂν θέλῃς, ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικό του ρωμαϊκοῦ καθολικισμοῦ· ἔτσι τοῦλάχιστον ἐγὼ τὸν ἀντιλαμβάνομαι. Μὲ ἄλλα λόγια. «Τὰ μετεβίβασες ὅλα στὸν Πάπα, κατὰ συνέπειαν ὁ Πάπας κατέχει τὰ πάντα· Σὺ ὅμως μὴ ξανάρθῃς καθόλου πλέον, τουλάχιστον μὴ μᾶς ἐνοχλῇς σὲ ἀκατάλληλο καιρὸ !»

Μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὄχι μόνον μιλοῦν ἀλλὰ καὶ γράφουν, οἱ Ἰησουῖται τουλάχιστον.

Αὐτὸ τὸ διάβασα σ' αὐτοὺς τοὺς θεολόγους τους. «Ἐχεις τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς ἀνακοινώσῃς ἔστω καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ μυστικά τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔρχεσαι ;» τὸν ρωτᾷ ὁ γέρος μου. Καὶ ἀπαντᾷ ὁ ἴδιος ἀντ' Αὐτοῦ : «Ὁχι, δὲν ἔχεις τὸ δικαίωμα, διότι δὲ Σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ προσθέσῃς τίποτα εἰς ὅτι εἶπες ἄλλοτε μιὰ φορὰ καὶ δὲ Σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ πάρῃς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἐλευθερία, γιὰ τὴν ὁποία τόσο ἀγωνίστηκες, ὅταν ζοῦσες ἀκόμα στὴ Γῆ.

Κάθε τι νέο, ποῦ μπορεῖ νὰ διακηρύξῃς, θὰ ἐσήμαινε μιὰ προσβολὴ κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς πίστεως τῶν ἀνθρώπων, γιατί θὰ ἐφαινόταν σὰ θαῦμα.

Ἡ ἐλευθερία τῆς πίστεως Σοῦ ἦταν ἐν τούτοις τότε ἀκόμη, ἐδῶ καὶ χίλια πεντακόσια χρόνια, τὸ πολυτιμότερο ἀπ' ὅλα. Μήπως δὲν τοὺς εἶπες ὁ ἱ-

διος τόσο συχνά: Θέλω νὰ σᾶς ἐλευθερώσω! Λοιπὸν τοὺς βλέπεις, αὐτοὺς τοὺς ἐλευθέρους ἀνθρώπους!» προσθέτει ὁ γέρος μὲ βαθυστόχαστο σκεπτικὸ μειδίαμα. «Ναί, τὸ ἐπληρώσαμε ἀκριβὰ» ἐξηκολούθησε ὁ γέρος, ἀτενίζοντάς Τον αὐστηρά, «ἀλλὰ ἐπὶ τέλους τὸ φέραμε ἐν ὀνόματί Σου εἰς πέρας. Δεκαπέντε αἰῶνες βασανιστήκαμε μὲ αὐτὴ τὴν ἐλευθερία, καὶ τώρα τὸ ἔργο μας ἐτελείωσε καὶ ἐτελείωσε καλά. Δὲν τὸ πιστεύεις ὅτι ἐτελείωσε ;»

«Μὲ κυττᾶς τόσο τρυφερὰ καὶ δὲ μὲ ἀξιῶνεις οὔτε τῆς ὀργῆς Σου! Ξέρε ὅμως: Τώρα, καὶ ἀκριβῶς τώρα, εἶναι οἱ ἄνθρωποι περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ πεπεισμένοι, ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι, τέλεια ἐλεύθεροι, καὶ ἐν τούτοις μᾶς φέρανε οἱ ἴδιοι τὴν ἐλευθερία τους καὶ τὴν καταθέσανε ὑποτακτικὰ μπρὸς στὰ πόδια μας. Αὐτὸ ἴσα—ἴσα εἶναι τὸ ἔργο μας. Ἡ εἶναι αὐτὸ ἡ ἐλευθερία ποὺ θέλησες ;»

—«Πάλι δὲν καταλαβαίνω» τὸν διέκοψε ὁ Ἀλιόσσα. «Εἶναι αὐτὸ εἰρωνεία, θέλει νὰ γελάσῃ μαζὺ Του ;»

—«Κάθε ἄλλο. Τὸ καταλογίζει στὰ σοβαρά, στὸν ἑαυτὸ του καὶ στοὺς δικούς του, ὡς ἐκδούλευσι, ὅτι κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ κατανικήσουν τὴν ἐλευθερία γιὰ νὰ κάμουν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ εὐτυχεῖς.»

— «Γιατὶ μόνον τώρα εἶναι δυνατόν (ἐννοεῖ φυσικὰ τὴν ἱεροεξέτασι) νὰ σκεφθῇ κανεὶς γὰ πρῶτη φορὰ τὴν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἄνθρωπος ἐφτιάστηκε ἐπαναστάτης. Μποροῦν ὅμως ἐπαναστάται νὰ εἶναι εὐτυχεῖς; Σοῦ ἐπιστήσανε τὴν προσοχὴν» τοῦ λέγει. «Ἔδινες ἄφθονες παραινέσεις καὶ συμβουλές, δὲν ἤθελες ὅμως καὶ νακούσης. Ἀπόρριψες, τὸ μοναδικὸ δρόμο ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ εἶχε κανεὶς μπορέσει νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχεῖς.—Τὸν ἀπέκρουσες. Ἀλλὰ εὐτυχῶς μᾶς μεταβίβασες τὸ ἔργο σου, ὅταν ἐχωρίζουσιν ἀπὸ μᾶς τὸ ὑποσχέθηκες, ἐνίσχυσες τὴν ὑποσχέσί Σου μὲ τὸ λόγο Σου, μᾶς ἔδωκες τὸ δικαίωμα «τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν»—ἐτελείωσε!— καὶ τώρα δὲ Σοῦ ἐπιτρέπεται καθόλου νὰ σκέπτεσαι νὰ μᾶς πάρῃς αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Γιατὶ ἦρθες λοιπὸν νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃς ;»

—Τὶ σημαίνει «ἦσουν ἄφθονος σὲ παραινέσεις καὶ συμβουλές», ρώτησε ὁ Ἀλιόσσα.

—«Αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἀπ' ὅλα, ὅσα ἔχει νὰ πῇ ὁ γέρος.»

—«Τὸ τρομερὸ καὶ πονηρὸ πνεῦμα, τὸ πνεῦμα τοῦ αὐτομηδενισμοῦ καὶ τῆς ἀνυπαρξίας» ἐξακολούθει ὁ γέρος «ἐμίλησε μαζὺ Σου στὴν ἔρημο καὶ μᾶς παραδόθηκε στίς γραφές ὅτι Σὲ ὑπέβαλε σὲ δοκιμασία. Ἔγινε ἔτσι ;

Εἶναι καθόλου δυνατόν νὰ εἰπωθῇ καὶ ἀληθινώτερο, ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν τριῶν ἐρωτημάτων, ποὺ αὐτὸ Σοῦ ἔθεσε, ποὺ Σὺ ἀπέρριψες καὶ ποὺ στίς γραφές ὀνομάζονται «πειρασμοί»; Ἄν ἔγινε ποτὲ στὴ Γῆ ἓνα πραγματικό, σὰν κεραυνὸς συγκλονιστικὸ θαῦμα, αὐτὸ ἦταν μόνον ἐκείνη τὴν ἡμέρα, τὴν ἡμέρα τῶν τριῶν πειρασμῶν.

Τὸ θαῦμα συνίστατο ἀκριβῶς εἰς τοῦτο ὅτι τὰ τρία ἐρωτήματα ἐτέθησαν.

Ἄν θὰ ἤθελε κανεὶς, δοκιμαστικὰ καὶ παραδειγματικὰ, νὰ φαντασθῇ, ὅτι τὰ τρία ἐκεῖνα ἐρωτήματα ἐχάθηκαν ἄφαντα ἀπὸ τὰ βιβλία καὶ ὅτι πρέπει νὰ τὰ σκεφθῇ καὶ νὰ τὰ συντάξῃ ἐκ νέου, γὰρ νὰ τὰ προσθέσουμε πάλι στὸ κείμενον. Ἄν γὰρ αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἐμάζευσεν ὅλους τοὺς σοφοὺς τῆς Γῆς, τοὺς ἡγεμόνας, τοὺς πρωθιερεῖς, τοὺς διανοουμένους, τοὺς φιλοσόφους, τοὺς ποιητάς, καὶ ἔδινε σ' αὐτοὺς τὸ θέμα: Βρῆστε καὶ συντάξετε τρία ἐρωτήματα, ποὺ νὰ ἀνταποκρίνονται ὅχι μόνον μετὰ τὸ ἄφθαστον ὕψος τῆς στιγμῆς, ἀλλὰ καὶ σὲ τρεῖς λέξεις, τρεῖς φράσεις τῆς ἀνθρώπινης γλώσσας νὰ περιλαμβάνουν ὁλόκληρη τὴ μελλοντικὴ ἱστορία τῆς γῆς καὶ τῆς ἀνθρωπότητος,—πιστεύεις. Ἐσὺ ὅτι ὁλόκληρη ἡ σοφία τῆς Γῆς μαζεμένη, θὰ μπορούσε νὰ συλλάβῃ καὶ, ποὺ νὰ εἶναι ἰσάξιο σὲ δύναμι

καὶ σὲ βάθος μετὰ τὰ τρία ἐρωτήματα, ποὺ Σοῦ ἐτέθησαν τότε ἀπὸ τὸ κραταῖο καὶ πονηρὸ πνεῦμα τῆς ἐρήμου; Ἀπὸ αὐτὰ μόνον τὰ ἐρωτήματα καὶ ἀπὸ τὸ θαῦμα ὅτι ἐτέθησαν μιὰ φορὰ, μπορεῖ κανεὶς νὰ νοιώσῃ πὼς ἐδῶ δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε μετὰ ἓνα διαβατικὸ, ἀνθρώπινο, ἀλλὰ μετὰ ἓνα αἰώνιο καὶ ἀπόλυτον νοῦ

Γιατὶ σ' αὐτὰ τὰ τρία ζητήματα συνοψίζεται εἰς ἓνα ὅλο, τρόπον τινά, ἡ μελλοντικὴ ἀνθρώπινη ἱστορία καὶ προφητεύεται καὶ δίνονται τρεῖς εἰκόνες ὅπου συναντῶνται ὅλες ἡ ἄλλυτες ἀντιφάσεις ποὺ ὑπῆρξαν στὸ κόσμον ποτέ. Τότε δὲν ἦταν αὐτὸ τόσο ὀλοφάνερο γιατί τὸ μέλλον ἦταν ἄγνωστο.

Μὰ σήμερον, ὥστερα ἀπὸ δέκα πέντε αἰῶνες μπορούμε νὰ ἰδοῦμε ὅτι σ' αὐτὰ τὰ τρία ἐρωτήματα τὸ πᾶν, τόσο τέλεια μαντεύτηκε, προφητεύτηκε καὶ τόσο ἐπαλήθευσεν, ὥστε ἡμεῖς νὰ μὴ μπορούμε τίποτε οὔτε νὰ προσθέσουμε οὔτε νὰ ἀφαιρέσουμε.

Κρίνε τώρα καὶ μόνος Σοῦ, ποῖος τότε εἶχε δίκην: Σὺ, ἢ ἐκεῖνος ποὺ Σὲ ρωτοῦσε; θυμήσου τὸ πρῶτον ἐρώτημα: ἂν μὴ κατὰ λέξιν ὅμως κατ' ἐννοίαν ἔλεγε: Θέλεις νὰ πᾶς στὸν κόσμον καὶ πηγαίνεις μετὰ ἀδειανὰ τὰ χέρια, μετὰ καὶ ποῖα ἀόριστον ὑπόσχεσιν μᾶς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν οἱ ἄνθρωποι μετὰ τὴν ἀπλοϊκότητά τους καὶ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἀμβλύτητα,

δὲν μποροῦν καθόλου νὰ καταλάβουν καὶ ποὺ τὴν φοβοῦνται—γιατὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ τὴν κοινωνία τους δὲν ἐδόθηκε ποτὲ τίποτα πλέον ἀφόρητο ἀπὸ τὴν ἐλευθερία. Βλέπεις ὅμως τὶς πέτρες σ' αὐτὴ τὴ γυμνὴ καὶ φλογισμένη ἔρημο : Κάμετες ψωμιά· καὶ ἡ ἀνθρωπότης θὰ σὲ ἀκολουθήσῃ σὰν κοπάδι, εὐγνώμον καὶ ὑποτακτικό, ἂν καὶ πάντα τρέμοντας ἀπὸ τὴν ἀγωνία, ὅτι θὰ μποροῦσες κἄποτε νὰ τὶς ἀποτραβήξῃς τὸ χέρι Σου καὶ νὰ πάρουν τὰ ψωμιά Σου ἕνα τέλος.—Δὲν ἤθελες ὅμως νὰ πάρῃς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἐλευθερία καὶ ἀπόρριψες τὴν πρότασι : γιατί, τί εἶδους ἐλευθερία εἶναι αὕτη, ἐσκέφθηκες, ὅταν ἡ ὑποταγὴ ἐξαγοράζεται μὲ ψωμιά. Τοῦ ἀπάντησες «οὐκ' ἐπ' ἄρτω ζήσεται ἄνθρωπος». Ξέρεις ὅμως ὅτι ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τοῦ ἐπιγείου ψωμοῦ, τὸ πνεῦμα τῆς Γῆς θὰ ἐξεγερεθῇ ἐναντίον Σου, θὰ Σὲ πολεμήσῃ καὶ θὰ Σὲ νικήσῃ, καὶ ὅτι ὅλοι θὰ τὸ ἀκολουθήσουν μὲ τὴν κραυγὴ : «Ποιὸς εἶναι ἴσος μὲ αὐτὸ τὸ Τέρας, ποὺ μᾶς ἔδωκε τὴ φωτιὰ ἀπὸ τὸν οὐρανό!» Ξέρεις ἀκόμη ὅτι ἡ ἀνθρωπότης διὰ τοῦ στόματος τῶν σοφῶν καὶ τῶν διανοουμένων της θὰ διακηρύξῃ ὅστερα ἀπὸ αἰῶνες ὅτι δὲν ὑπῆρξαν οὔτε ἐγκλήματα, ἐπομένως οὔτε ἁμαρτίες, ὑπῆρξαν μόνον πεινασμένοι ἄνθρωποι.—«Χόρτασέ Τους καὶ τότε ἐπιτρέ-

πεται νὰ ἀπαιτῇς ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἀρετὴ».—Αὐτὸ θὰ εἶναι γραμμένο στὴ σημαῖα ποὺ θὰ σηκωθῇ ἐναντίον Σου καὶ μὲ τὴν ὁποία θὰ θελήσουν νὰ γκρεμίσουν τὸ ναὸ Σου. Στὴ θέσῃ τοῦ ναοῦ Σου θὰ σηκώσουν ἕνα οἰκοδόμημα, ἕνα τρομερὸ πύργο τῆς Βαβέλ. Καὶ ἂν καὶ αὐτὸς μείνῃ ἀτελείωτος ὅπως καὶ ὁ πρῶτος, ὅμως θὰ μποροῦσες νὰ ματαιώσῃς αὐτὴ τὴ νέα οἰκοδόμησι τοῦ πύργου, θὰ μποροῦσες νὰ μικρίνῃς τὰ βάσανα τῶν ἀνθρώπων κατὰ μιά χιλιετηρίδα,—γιατί, ἀφ' οὗ βασανιστοῦν μὲ τὸν πύργο τοὺς χίλια χρόνια, στὸ τέλος θ' ἄρθουν βέβαια μὲ μᾶς ! Καὶ θὰ μᾶς ξανάβρουν κάτω ἀπὸ τὴ Γῇ στὶς κατακόμβες (γιατὶ θὰ καταδιωκώμεθα πάλι καὶ θὰ ταλαιπορούμεθα καὶ θὰ πρέπει νὰ κρυβόμαστε) : θὰ μᾶς βροῦν καὶ θὰ μᾶς φωνάζουν : «Χορτάστε μας γιατί ἐκεῖνοι ποὺ μᾶς ὑποσχέθηκαν τὴ φωτιὰ ἀπ' τὸν οὐρανὸ δὲ μᾶς τὴν ἔδωκαν». Καὶ τότε θὰ τοὺς τελειώσουμε ἐμεῖς τὸν πύργο τους, γιατί μόνον ἐκεῖνος μπορεῖ νὰ τὸν τελειώσῃ, ὅποιος τοὺς χορταίνει· καὶ μόνον ἐμεῖς θὰ τοὺς χορτάσουμε ἐν τῷ ὀνόματί Σου· γιατί θὰ τοὺς ποῦμε ψέμματα, ὅτι αὐτὸ γίνεται ἐν ὀνόματί Σου. Ὅχι ποτέ, ποτέ δὲ θὰ χορτάσουν δίχως ἐμᾶς ! Καμμιὰ ἐπιστήμη δὲ θὰ τοὺς δώσῃ ψωμί, ὅσο μένουν ἐλεύθεροι, καὶ τὸ τέλος θὰ εἶναι, νὰ καταθέσουν στὰ

πόδια μας τὴν ἐλευθερίαν τοὺς καὶ νὰ μᾶς ποῦν : «Κάμετέ μας δούλους, ἀλλὰ χορτάστε μας». Στὸ τέλος θὰ καταλάβουν ὅτι ἡ ἐλευθερία καὶ τόσο πολὺ ἐπίγειο ψωμί, ὥστε καθέννας νὰ χορταίνει, συγχρόνως δὲ μποροῦν νὰ νοηθοῦν, γιατί δὲ θὰ μπορέσουν ποτέ, ποτέ νὰ τὸ μοιράσουν. Θὰ καταλάβουν ἀκόμη, ὅτι δὲν μποροῦν νὰ εἶναι ποτέ ἐλεύθεροι, γιατί εἶναι ἀδύνατοι, γεμάτοι ἐλαττώματα, τιποτένιοι, ταραχοποιοί. Τοὺς ὑποσχέθηκες οὐράνιο ψωμί, ἀλλὰ Σὲ ξάναρωτῶ : Μπορεῖ αὐτὸ τὸ ψωμί, στὰ μάτια αὐτοῦ τοῦ ἀδυνάτου, αἰώνια ἐλαττωματικοῦ καὶ αἰώνια ἀχάριστου γένους νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ ἐπίγειο; Καὶ ἂν ἐν ὀνόματι τοῦ οὐρανίου ψωμινοῦ θὰ Σὲ ἀκολουθήσουν χιλιάδες καὶ δεκάδες χιλιάδων, τί θὰ γίνῃ μὲ τὰ ἑκατομμύρια καὶ δισεκατομμύρια τῆς ὑπάρξεις, ποὺ δὲν ἔχουν τὴν δύναμι νὰ καταφρονήσουν τὸ ἐπίγειο ψωμί χάριν τοῦ ἐπουρανίου. Ἡ Σοὺ εἶναι μόνον ἀγαπητοὶ οἱ δεκάδες χιλιάδων τῶν ἰσχυρῶν καὶ μεγάλων. Καὶ πρέπει τὰ ὑπόλοιπα ἑκατομμύρια, ποὺ εἶναι ἀναρίθμητα σὰν τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας καὶ ἀδύνατα, ἀλλὰ ποὺ Σὲ ἀγαποῦν, νὰ χρησιμεύουν μόνον ὡς ὑλικὸ στοὺς μεγάλους καὶ ἰσχυροὺς. "Ὅχι σὲ μᾶς εἶναι καὶ οἱ ἀδύνατοι ἀγαπητοί· εἶναι ἐλαττωματικοὶ καὶ ταραχοποιοί, μὰ στὸ τέλος θὰ γίνουν ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ

πλέον ὑπάκουοι. Θὰ μᾶς θαυμάζουν καὶ θὰ μᾶς θεωροῦν γὰ θεοὺς, γιατί ἐμεῖς εὐθὺς ἅμα γίναμε ἀρχηγοὶ τοὺς, δεχτήκαμε νὰ φέρουμε τὸ ζυγὸ τῆς ἐλευθερίας, πρὸ τοῦ ὁποίου αὐτοὶ τρομάζουν καὶ νὰ γίνουμε δεσπότες τοὺς—τόσο τρομερὴ θὰ τοὺς γίνῃ στὸ τέλος ἡ ἐλευθερία. Ἐμεῖς ὅμως θὰ ποῦμε ὅτι ὑπακούομε σὲ Σὲ καὶ ὅτι ἐξουσιάζουμε ἐν ὀνόματι Σου. Θὰ τοὺς ἐξαπατήσουμε πάλι, γιατί δὲ θὰ Σὲ ξαναφίσουμε πλέον νᾶρθῃς σὲ μᾶς. Σ' αὐτὴ τὴν ἀπάτη θὰ εἶναι καὶ τὸ μαρτύριό μας, γιατί θὰ πρέπει νὰ λέμε ψέμματα. Αὐτὸ τὸ νόημα ἔχει τὸ πρῶτο ἐρώτημα στὴν ἔρημο καὶ αὐτὸ τὸ ἀπόρριψες ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας, ποὺ τὴν ἔβανες ἀπάνω ἀπ' ὅλα.

Σ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα περιέχεται τὸ μεγάλο μυστήριον αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἄν εἶχες δεχθῇ τὰ ψωμιά, θὰ εἶχες ἔτσι ἀπαντήσῃ στὸ κοινὸ καὶ αἰωνίως βασανιστικὸ ἐρώτημα τῆς ἀνθρωπότητος, τόσο τοῦ ἀτόμου ὅσο καὶ τῆς ὁλότητος, τὸ ἐρώτημα : Τί πρέπει νὰ λατρεύουμε ; — Ὁ ἄνθρωπος ὅταν γίνῃ ἐλεύθερος, δὲν ἔχει καμμιά διαρκέστερη καὶ πλέον βασανιστικὴ φροντίδα παρὰ πῶς, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερα θᾶβρῃ ἓνα ποὺ θὰ μπορῇ νὰ τὸν λατρεύῃ. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως θέλει νὰ παρακαλῇ ἐκεῖνο μόνον, ποὺ εἶναι ἀναμφισβήτητο, τόσο ἀναμφι-

σβήτητο, ὥστε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ συμφώνου νὰ τὸ λατρεύουν. Γιατὶ ἡ φροντίδα αὐτῶν τῶν ἀξιοθρηνητῶν πλασμάτων δὲν τείνει στὸ νὰ βρῇ καὶ τι, ποὺ ἐγὼ ἢ ἓνας ἄλλος μπορεῖ νὰ λατρεύῃ, ἀλλὰ στὸ νὰ βρῇ καὶ ὅπου ὅλοι πιστεύουν καὶ ἀπολύτως ὅλοι ταυτοχρόνως λατρεύουν.

Αὕτῃ ἡ ἀνάγκη μιᾶς κοινότητος στὴ λατρεία εἶναι τὸ μεγαλύτερο βασανιστήριον τόσο κάθε ἀνθρώπου χωριστά, ὅσο καὶ ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὴ τὴν κοινὴ λατρεία ἐξολόθρευαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ τὸ σπαθί. Ἐδημιούργησαν γιὰ τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς θεοὺς καὶ φώναζαν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο : Πετᾶχτε τοὺς δικοὺς σας θεοὺς, ἐλᾶτε καὶ προσκυνῆστε τοὺς δικοὺς μας, διαφορετικὰ ἔφθασεν ὁ θάνατος καὶ σᾶς καὶ τοὺς θεοὺς σας. Ἔτσι θὰ γίνεται μέχρι τέλους τοῦ κόσμου, ἀκόμα καὶ ὅταν δὲ θὰ ὑπάρχουν Θεοί: τότε οἱ ἄνθρωποι θὰ γονατίζουν μπρὸς στὰ εἰδῶλα. Ἐγνώριζες αὐτὸ τὸ βασικὸ μυστικὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ Σοῦ εἶχε ἀποκαλυφθῇ. Καταφρόνησες ὅμως τὴ μοναδικὴ ἀπόλυτη σημαία, ποὺ Σοῦ προσεφέρετο, καὶ ποὺ μ' αὐτὴν θὰ εἶχες μπορέσει νὰ ἀναγκάσῃς ὅλους νὰ λατρεύουν μόνον Ἐσένα, —τὴ σημαία τοῦ ἐπιγεῖου ψωμοῦ, καὶ τὴν καταφρόνησες ἐν ὀνόματι τῆς ἐ-

λευθερίας καὶ τοῦ οὐρανίου ἄρτου. Δές τί ἔκαμες ἀκόμη — καὶ ὅλα πάλιν ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας. Σοῦ λέγω, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲ γνωρίζει καμμία βασανιστικώτερη φροντίδα, ἀπὸ τοῦ νὰ βρῇ καὶ ὅπου, ποὺ νὰ μπορῇ νὰ τοῦ παραδώσῃ ὅσο τὸ δυνατό ταχύτερα ἐκεῖνο τὸ δῶρο τῆς ἐλευθερίας, μὲ τὸ ὅποιον αὐτὸ τὸ δυστυχησμένον πλᾶσμα ἔρχεται στὸν κόσμον. Ἀλλὰ κύριος τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνον ἐκεῖνος, ποὺ καθησυχάζει τὴ συνείδησί του, τότε καταφρονεῖ ἀκόμη καὶ τὸ ψωμί σου, γιὰ ν' ἀκολουθήσῃ ἐκεῖνον ποὺ διαφθείρει τὴ συνείδησί του. Σ' αὐτὸ εἶχες δίκην. Γιατὶ τὸ μυστήριον τοῦ ἀνθρώπινου εἶναι, δὲ βρίσκεται μόνον στὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ζῇ ἀλλὰ καὶ στὸ γιατί ζῇ. Χωρὶς μιὰν ὠρισμένη παράστασι τοῦ γιατί πρέπει νὰ ζῇ, δὲ θὰ θέλῃ καθόλου ὁ ἄνθρωπος νὰ ζῇ. Θὰ προτιμῇ μᾶλλον νὰ αὐτοεκμηδενισθῇ, παρὰ νὰ μένῃ στὴ Γῇ καὶ ἂν ἀκόμη γύρω του δὲ θᾶχε τίποτα ἄλλο παρὰ ψωμί. Ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα· ἀλλὰ τί ἔκαμες Ἐσύ. Ἀντὶ νὰ γίνῃς κύριος τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων, τοὺς μεγάλωσες ἀκόμη τὴν ἐλευθερίαν τους. Ἡ ἐλθισμὸν ὅτι ἡ ἡσυχία καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος εἶναι ἀγαπητέτερος στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν ἐκλογὴ στὴ διάκρισι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Τίποτα δὲν εἶναι γιὰ τὸν ἄν-

θρωπο τόσο ἐκμαυλιστικό, ὅσο ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ καὶ τίποτε πλέον βασανιστικὸ ἀπ' αὐτή. Ἐν τούτοις ἀντὶ νὰ δώκῃς στὸν ἄνθρωπο σταθερὰς βάσεις, μὲ τίς ὁποῖες θὰ μπορούσε μὲ γὰ πάντα νὰ κατευνάσῃ τὴ συνειδήσιν του, ἐπῆρες, κάθε τι ἀλλόκοτο, αἰνιγματικὸ καὶ ἀβέβαιο ποὺ ὑπάρχει, κάθε τι ποὺ ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρώπινη δύναμιν καὶ τὸ ἔδωκες στοὺς ἀνθρώπους· ἐφέρθη-
κες λοιπὸν σ' ἕνα ποὺ καθόλου δὲν τὸν ἀγαπᾷ, —
Σὺ, ποὺ ἦρθες γιὰ νὰ θυσιάσῃς τὴ ζωὴ Σου γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ! Ἀντὶ νὰ γίνῃς κύριος, τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ τὴν ἐπολλαπλασιάσας μόνον καὶ μὲ τὰ βάσανα ποὺ σ' αὐτὴ ἐνυπάρχουν ἐβάρυνες τὴν ψυχὴν του εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Ζητοῦσες τὴν ἐλεύθερον ἀγάπην τοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ τὸν παρασύρῃς καὶ νὰ τὸν δελεάσῃς νὰ Σὲ ἀκολουθήσῃ θεληματικά. Ἀντὶ νὰ συμμορφώνεται μὲ τὸ σταθερὸ, παλαιὸ νόμο, ὅφειλε τώρα ὁ ἄνθρωπος μὲ ἐλεύθερον καρδίαν νὰ ἀποφασίσῃ ὁ ἴδιος, τί εἶναι καλὸ καὶ τί εἶναι κακὸ καὶ κατὰ τὴν ἐκλογὴν εἶχε μόνον Σὲ γιὰ ὑπόδειγμα. Δὲν ἐσκέφθηκες λοιπὸν ὅτι στὸ τέλος θὰ πετάξῃ καὶ θὰ ἀρνηθῇ καὶ τὴ δικήν Σου εἰκόνα καὶ τὴν ἀλήθειάν Σου, ὅταν τοῦ φορτώσῃ κανεὶς τὸ βαρὺ ζυγὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκλογῆς.

Οἱ ἄνθρωποι στὸ τέλος θὰ ποῦν, ὅτι δὲν εἶναι σὲ Σὲ ἡ ἀλήθεια, γιὰτὶ εἶναι ἀδύνατο νὰ τοὺς σπρώξῃ κανεὶς σὲ μεγαλειότερη σύγχυσιν καὶ μαρτύριο ἀπὸ Σὲ, ποὺ τοὺς ἄφισες πίσω τόσες ἔγνοιες καὶ τόσα ἄλυτα αἰνίγματα. Ἔτσι ἔβαλες ὁ ἴδιος τὴν βάσιν τῆς καταστροφῆς τῆς βασιλείας Σου καὶ δὲ Σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ κατηγορῇς γι' αὐτὸ κανένα ἄλλον. Ἀλλὰ τί Σοῦ προσεφέρετό ; Ὑπάρχουν τρεῖς δυνάμεις, μόνον τρεῖς δυνάμεις στὴ γῇ, ποὺ μπορεῖ κανεὶς μ' αὐτὰς νὰ κατανικήσῃ καὶ νὰ αἰχμαλωτίσῃ γιὰ πάντα τὴ συνειδήσιν αὐτῶν τῶν ἀδυνάτων ταραχοποιῶν, γιὰ τὴ δικήν τους τὴν εὐτυχίαν. Αὐτὰς οἱ δυνάμεις εἶναι : Τὸ θαῦμα, τὸ μυστήριον καὶ ἡ ἐξουσία. Ἀπόρριψες καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην καὶ τὴν τρίτην, στὸ λόγο καὶ στὸ παράδειγμα. Ὅταν τὸ τρομερὸ καὶ σοφὸ πνεῦμα Σὲ ἔβαλεν ἀπάνω στὴ στέγη τοῦ Ναοῦ καὶ Σοῦ εἶπε : «Θέλεις νὰ μάθῃς ἂν εἶσαι υἱὸς τοῦ Θεοῦ ; ἄφησε τὸν ἑαυτὸ Σου νὰ πέσῃ κάτω, γιὰτὶ εἶναι γραμμένον : Θὰ διατάξῃ ἀπὸ ψηλὰ τοὺς ἀγγέλους Του, καὶ αὐτοὶ θὰ Σὲ πάρουν στὰ χέρια, ὥστε τὸ πόδι Σου νὰ μὴ σκοντάψῃ σὲ πέτρα. — Τότε θὰ μάθῃς ἂν εἶσαι Υἱὸς Θεοῦ καὶ θὰ ἀποδείξῃς πόσο μεγάλη εἶναι ἡ πίστις Σου πρὸς τὸν Πατέρα Σου». Ἀκουσες αὐτὴν τὴν προσφορὰν καὶ τὴν ἀπέρριψες. Δὲν ὑπέκυψες στὸν πειρασμὸν

καὶ δὲν ἐπήδησες κάτω. Ναί, φέρθηκες ὑπερήφανα καὶ μεγαλόπρεπα σὰν Θεός. Εἶναι ὅμως καὶ οἱ ἄνθρωποι, αὐτὰ τὰ ἅπλερα καὶ ἀτίθασσα πλάσματα, Θεοί; Βέβαια, ἐγνώριζες τότε ὅτι ἂν θὰ ἔκανες καὶ ἓνα μόνον βῆμα θὰ ἔβανες σὲ δοκιμασία τὸν Κύριον καὶ θὰ ἔχανες ἀκόμη ὁλόκληρη τὴν πίστι Σου πρὸς Αὐτόν, ὥστε στή Γῆ, ποὺ εἶχες ἔρθει γιὰ νὰ τὴν ἀπολυτρώσῃς, θὰ γενόσουν κοιμῆματα καὶ τὸ πονηρὸ πνεῦμα ποὺ Σὲ ὑπέβαλε σὲ πειρασμὸ θὰ πετοῦσε ἀπὸ χαρά. Ἀλλὰ ἐγὼ ἐπαναλαμβάνω: Εἶναι καὶ ἄλλοι τέτοιοι σὰν καὶ Σέ; Καὶ μπόρεσες νὰ πιστέψῃς ἔστω καὶ γιὰ μιὰ στιγμή ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ μποροῦσαν ν' ἀνθέξουν σὲ ἓνα τέτοιο πειρασμό; Εἶναι ἡ ἀνθρώπινη φύσις ἔτσι πλασμένη, ὥστε νὰ μπορῇ νὰ ἀπορρίπτῃ τὸ θαῦμα καὶ στὶς πλέον τρομερὲς στιγμὲς τῆς ζωῆς, τίς στιγμὲς τῶν πλέον τρομερῶν, τῶν πλέον σπουδαίων, τῶν πλέον βασανιστικῶν ψυχικῶν ἐρωτημάτων νὰ ἱκανοποιῇται μὲ τὴν ἐλεύθερη ἀπόφασιν τῆς καρδιᾶς; Ὡ, ἤξερες ὅτι τὰ ἔργα Σου θὰ ἐπιζήσουν στὰ βιβλία καὶ ὅτι θὰ φθάσουν τὰ βάθη τῶν αἰώνων καὶ τὰ ἔσχατα ὅρια τῆς Γῆς, καὶ ἠλπίζες ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμά Σου, θὰ διατηρήσῃ τὴν πίστιν του πρὸς τὸ Θεὸ καὶ καὶ δίχως θαύματα. Δὲν ἤξερες ὅμως ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὐθὺς ἅμα ἀπορρίψῃ τὸ

Θαῦμα, ἀπορρίπτει καὶ τὸ Θεό, γιὰτὶ ὁ ἄνθρωπος ζητάει λιγώτερο τὸ Θεὸ ἀπὸ τὸ Θαῦμα.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ζήσῃ δίχως θαῦμα, θὰ δημιουργήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του ἓνα πλήθος θαύματα, τὰ δικὰ του θαύματα, καὶ θὰ λατρεύῃ κάθε μαγεία καὶ κάθε μαγγανεία, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι χίλιες φορὲς ἐπαναστάτης, αἰρετικὸς, ἀρνητὴς τοῦ Θεοῦ.

Δὲν κατέβηκες ἀπὸ τὸ σταυρὸ ὅταν Σοῦ φώναζαν χλευαστικά: Κατέβα ἀπὸ τὸ σταυρὸ καὶ θὰ πιστέψουμε ὅτι Σὺ εἶσαι. Δὲν κατέβηκες, γιὰτὶ καὶ πάλι δὲν ἤθελες νὰ ὑποδουλώσῃς τὸν ἄνθρωπο μὲ ἓνα θαῦμα καὶ διψοῦσες ἐλεύθερη πίστιν καὶ ὄχι πίστιν τοῦ θαύματος. Διψοῦσες ἀγάπην καὶ ἐλευθερίαν καὶ ὄχι τὴν δουλοπρεπῆ γοητεία ἐνὸς σκλάβου μπροστὰ σὲ μιὰ δύναμιν ποὺ τὸν ὑποδουλῶνει μιὰ γιὰ πάντα. Ἀλλὰ καὶ στὸ ζήτημα αὐτὸ ἐξετίμησες πολὺ τοὺς ἄνθρώπους, γιὰτὶ δὲν εἶναι, μὰ τὴν ἀλήθειαν, τίποτε ἄλλο παρὰ σκλάβοι, ἂν καὶ γεννημένοι γιὰ ἐπαναστάται. Δὲς γύρω Σου καὶ κρίνε, ἔχουν περάσει τώρα δεκαπέντε αἰῶνες. Δὲς τοὺς ἄνθρώπους Σου. Ποιὸν ἐξύψωσες ὡς τὸν ἑαυτὸ Σου; Ὁρκίζομαι, ὁ ἄνθρωπος εἶναι πολὺ ἀδυνατώτερος καὶ ταπεινότερος ἀπὸ ὅ,τι πίστευες. Μπορεῖ λοιπόν, μπορεῖ νὰ ἐπιτελέσῃ ὅ,τι Σὺ ἔχεις ἐπιτελέσει; Μὲ

τὸ νὰ τὸν ἐκτιμᾷς τόσο πολὺ, φερνόςουν ἔτσι, σὰν νὰ μὴ τὸν ἐλυπόσουν καθόλου, γιατί ζητοῦσες ἀπ' αὐτὸν πάρα πολλά, — Σὺ, ποὺ τὸν ἀγαποῦσες περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό Σου. Ἄν τὸν ἐκτιμοῦσες λιγώτερο, θὰ ζητοῦσες λιγώτερα ἀπ' αὐτόν· αὐτὸ θὰ ἔμοιαζε περισσότερο μὲ τὴν ἀγάπῃ, γιατί θὰ ἦταν τότε ὁ ζυγὸς τοῦ ἐλαφρώτερος. Εἶναι ἀδύναμος καὶ πρόστιχος. Πῶς ἐξηγεῖται τὸ ὅτι τώρα ἐπαναστατεῖ κατὰ τῆς δυνάμεώς μας καὶ ἐπὶ πλεόν εἶναι γι' αὐτὸ ὑπερήφανος; Αὐτὸ εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια ἑνὸς παιδιοῦ καὶ ἑνὸς νεαροῦ μαθητοῦ. Εἶναι σὰν τὰ μικρὰ μικρὰ παιδιά, ποὺ ἐστασίασαν στὴν τάξι καὶ πέταξαν ἔξω τοὺς δασκάλους. Ἡ χαρὰ τῶν παιδιῶν θὰ πάρῃ μιὰ φορὰ τέλος καὶ θὰ τοὺς στοιχίσῃ ἀκριβά. Θὰ γκρεμίσουν τοὺς ναοὺς καὶ θὰ πλημμυρίσουν τὴ Γῆ μὲ αἷμα. Τὰ τρελλὰ παιδιά θὰ ἰδοῦν ὅμως ἐπὶ τέλους ὅτι εἶναι βέβαια ἐπαναστάτες, ἀλλὰ μόνον ἄπλεροι ἐπαναστάτες, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ βαστάξουν τὴ δική τους τὴν ἐπαστασι. Χύνοντας αἱμῶα δάκρυα, θὰ ὁμολογήσουν ἐπὶ τέλους ὅτι ἐκεῖνος ποὺ τοὺς ἐπλασε ἐπαναστάτες ἠθελε νὰ κάμῃ γοῦστο μαζί τους. Αὐτὸ θὰ τὸ ἐξωτερικεύσουν στὴν ἀπελπισία τους, καὶ θὰ εἶναι ὁ λόγος τους μιὰ βλαστήμια κατὰ τοῦ Θεοῦ, ποὺ θὰ τοὺς κάμῃ ἀκόμα πιὸ δυστυχεῖς, γιατί ἡ ἀνθρώπι-

νὴ φύσι δὲν μπορεῖ νὰ ἀνεχθῇ καμμιά βλαστήμια κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ ρίχνει ἐκδικουμένη ἐπάνω στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό της. Ἀνησυχία, σύγχυσις καὶ δυστυχία—αὐτὴ εἶναι ἡ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων ὕστερα ἀπὸ ὅσα ὑπέφερες γιὰ τὴν ἐλευθερία τους. Ὁ μεγάλος Σου προφήτης μᾶς λέγει στὴν ἀλληγορία τῆς ὀπτασίας του ὅτι εἶχε ἰδῇ ὄλους, ὅσοι θὰ ἀνεσταίνοντο στὴ πρώτη ἀνάστασι, καὶ ὅτι ἀπὸ κάθε φυλὴ ἦσαν δώδεκα χιλιάδες. Ἄλλ' ἐὰν ἦτανε μόνον τόσοι, τότε αὐτοὶ δὲν ἦτανε ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἅγιοι, ἀλλὰ Θεοί. Εἶχαν βαστάξει τὸ σταυρό Σου, εἶχαν καρτερήσει σὲ ἄγονες καὶ γυμνές ἐρήμους, τρώγοντας ἀκρίδες καὶ ῥίζες. Καὶ μπορεῖς βέβαια νὰ δείχνῃς ὑπερήφανος αὐτὰ τὰ παιδιά τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλεύθερης καὶ ὑπέροχης αὐτοθυσίας γιὰ τὸ ὄνομά Σου· μὰ μὴ ξεχνᾷς ὅτι ἦτανε μόνον λίγες χιλιάδες καὶ μόνον Θεοί. Ἄλλὰ οἱ ἄλλοι ποὺ μένουν; Τί φταῖνε οἱ ἄλλοι ἀδύναμοι ἄνθρωποι, ἂν δὲν μποροῦν νὰ ὑπομείνουν τὰ ἴδια ποὺ ὑπέφεραν οἱ δυνατοί; Καὶ τί φταίει ἡ ἀσθενικὴ ψυχὴ ἂν δὲν ἔχῃ τὴ δύναμι νὰ περιλάβῃ τόσο τρομερὰ χαρίσματα; Ἡλθες λοιπὸν πρᾶγματι μόνον εἰς τοὺς ἐκλεκτούς, καὶ πρὸς χάριν τῶν ἐκλεκτῶν κατέβηκες; Ἄν ναι, ἀλλὰ τότε αὐτὸ εἶναι ἓνα μυστήριον, ποὺ ἐμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ κατα-

λάβουμε.

Καὶ ἂν αὐτὸ εἶναι μυστήριον, τότε ἔχουμε καὶ μεῖς τὸ δικαίωμα, τὰ κηρύσσουμε τὸ Μυστήριον καὶ νὰ διδάσκουμε, ὅτι δὲν ἔχει σπουδαιότητα ἡ ἐλευθερὴ ἐκλογὴ τῆς καρδιᾶς καὶ οὔτε ἡ ἀγάπη, ἀλλὰ τὸ Μυστήριον, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν τυφλοί, ἀκόμα καὶ ὅταν μιλεῖ ἀντίθετα πρὸς τὴ συνείδησί τους. Καὶ αὐτὸ ἐκάμαμε καὶ μεῖς. Ἐβελτιώσαμε τὸ ἔργον σου καὶ τὸ ἐθεμελιώσαμε στὸ Θαῦμα, στὸ Μυστήριον καὶ στὴν Ἐξουσία. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐχάρηκαν, ὅτι ἀκολουθοῦσαν πάλι σὰν ἓνα κοπάδι, καὶ ὅτι τοὺς ἀφαιρέθηκε ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὴν καρδιά τους τὸ τρομερὸ δῶρον, ποὺ τοὺς ἔκανε τόσο μαρτύριο. Πὲς καὶ Σὺ : Δὲν εἴχαμε δικηρὸ ἔτσι νὰ διδάσκουμε καὶ ἔτσι νὰ κάνουμε ;

Δὲν ἀγαπούσαμε λοιπὸν τὴν ἀνθρωπότητα ἐμεῖς ὅταν ἐγνωρίσαμε τὴν ἀπογοήτευσιν τῆς ἀδυναμίας της, τῆς ἀλαφρώσαμε μὲ ἀγάπην τὸ ζυγὸν της καὶ στὴν ἀδύναμιν φύσιν της ἐσυγχωρήσαμε ἀκόμη τὰ ἁμαρτήματα, φθάνει μόνον νὰ γίνωνται μὲ τὴ συγκατάθεσίν μας ; Γιατί λοιπὸν ἤρθες νὰ μᾶς ἐνοχλήσης ;

Καὶ τί μὲ κυτᾶς βουβὰ καὶ διαπεραστικὰ μὲ τὰ τρυφερά σου μάτια ; Θύμωσε μαζί μου, δὲ θέλω τὴν ἀγάπην σου, γιατί δὲ Σ' ἀγαπῶ. Γιατί νὰ στὸ κρύψω ; Μήπως δὲν ξέρω μὲ ποιόνε μιλῶ ; Ὅλα,

ὅσα ἔχω νὰ σοῦ πῶ, σοῦ εἶναι ἤδη γνωστά, τὸ διαβάξω αὐτὸ στὰ μάτια σου. Θὰ κρύψω λοιπὸν ἀπὸ Σένα τὸ μυστικὸν μας ; Ἴσως θέλεις νὰ τὸ ἀκούσῃς ἀκριβῶς ἀπ' τὸ στόμα μου ; Λοιπὸν ἄκουστο : Δὲν εἴμαστε μὲ Σένα, ἀλλὰ μὲ Αὐτόν.— Αὐτὸς εἶναι τὸ Μυστήριόν μας ! Πάει καιρὸς πολλὸς τώρα, ποὺ δὲν εἴμαστε μὲ Σέ, ἀλλὰ μὲ Αὐτόν, πᾶνε ὅκτῳ αἰῶνες. Ἀκριβῶς πρὸ ὅκτῳ αἰώνων δεχτήκαμε ἀπ' Αὐτόν ἐκεῖνο ποὺ Σὺ ἀγανακτησμένος ἀπέκρουσες, ἐκεῖνο τὸ τελευταῖον δῶρον ποὺ σοῦ προσέφερε, ὅταν σοῦ ἔδειχνε ὅλα τὰ βασίλεια τῆς Γῆς. Ἐπήραμε ἀπ' Αὐτόν τὴν Ρώμην καὶ τὸ σπαθὶ τοῦ Καίσαρος καὶ ἐκηρύξαμε τοὺς ἴδιους τοὺς ἐαυτούς μας ἐπιγείους βασιλεῖς, τοὺς μοναδικούς βασιλεῖς, ἂν καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον δὲν τὸ τελειώσαμε ἀκόμη. Ἀλλὰ ποῖος εἶναι ὑπεύθυνος γι' αὐτό. Ὡ, τὸ ἔργον μας βρίσκεται ἀκόμη στὶς ἀρχές, ἄρχισε ὁμως. Θὰ κρατήσῃ ἀκόμη πολὺ, ὥς ποὺ νὰ τελειωθῇ καὶ ἡ Γῆ θὰ ἔχῃ ἀκόμη νὰ ὑποφέρῃ πολλὰ ἐν τούτοις θὰ τὸ τελειώσουμε, καὶ θὰ εἴμαστε Καίσαρες, καὶ μόνον τότε, θὰ σκεφθοῦμε γιὰ τὴν παγκοσμίαν εὐτυχίαν τῶν ἀνθρώπων.

Σὺ ὁμως θὰ μπορούσες ἀπὸ τότε νὰ ἔχῃς τὸ ξίφος τοῦ Καίσαρος. Γιατί ἀπέκρουσες αὐτὸ τὸ τελευταῖον δῶρον ; Ἄν εἴχες δεχτῇ τὴν τρίτη συμβουλὴ

τοῦ ἰσχυροῦ Πνεύματος θὰ εἶχες πραγματοποιήσει ὅλα, πρὸς ὅσα οἱ ἄνθρωποι τείνουν. Θὰ τοὺς εἶχες δείξει προστὰ σέ ποιὸν νὰ ὑποκλίνωνται, σέ ποιὸν νὰ παραδίνουν τὴ συνειδήσί τους, μὲ ποιὸν τρόπο μποροῦν νὰ ἐνώνωνται σὲ μία μόνη, μονιασμένη μυρμηκιά. Γιατί ἡ τάσι πρὸς μία ἔνωσι ποὺ νὰ περιλαμβάνη ὅλο τὸν κόσμον εἶναι τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο μαρτύριο τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀνθρωπότης ὡς ὅλον τείνει πάντοτε νὰ ὁργανωθῇ παγκόσμια.

Ὑπῆρξαν πολλοὶ μεγάλοι λαοί, μὲ μεγάλη ἱστορία, ἐν τούτοις ὅσο ψηλότερα στεκόσαντε αὐτοὶ οἱ λαοί, τόσο ἦτανε δυστυχέστεροι, γιατί τόσο καλύτερα ἔβλεπαν τὴ μεγάλη τάσι τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς μία ἔνωσι παγκοσμία καὶ γενική.

Οἱ μεγάλοι κατακτηταὶ ὅπως ὁ Τιμὸν καὶ ὁ Ζίγγις-Χάν, πέρασαν ἀπάνω στὴ Γῆ σὰν καταιγίδα, γεμάτοι θέλησι νὰ κατακτήσουν ὅλο τὸν κόσμον· καὶ αὐτοὶ ἀκόμη ἔδειχναν, ἂν καὶ ἀσυνείδητα, τὴ μεγάλη ἀνάγκη τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς μία ἔνωσι παγκοσμία καὶ γενική.

Ἄν εἶχες δεχτῇ τὸ κράτος τούτου τοῦ κόσμου καὶ τὴν πορφύρα τοῦ Καίσαρος θὰ εἶχες θεμελιώσῃ τὴν παγκοσμία κυριαρχία καὶ θὰ εἶχες δώσῃ στὸν κόσμον ὁλόκληρον τὴν εἰρήνην. Γιατί ποῖος θὰ κυριαρχοῦσεν ἀπάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἂν μὴ

ἐκεῖνοι ποὺ κυριαρχοῦν τὴ συνειδήσί τους καὶ κρατοῦν στὸ χέρι τὰ ψωμιά τους. Ἐμεῖς ὁμῶς δεχτήκαμε τὸ ξίφος τοῦ Καίσαρος καὶ ἔτσι ἀπορρίψαμε Σὲ καὶ ἀκολουθήσαμε Ἀὐτόν. "Ὁ! θὰ περάσουν ἀκόμη αἰῶνες συγχύσεως τοῦ λογικοῦ των καὶ τῆς ἐπιστήμης των καὶ αἰῶνες ἀλληλοανθρωποφαγώματος, γιατί ἀφοῦ ἄρχισαν νὰ οἰκοδομοῦν τὸ βαβυλωνικό τους πύργο χωρὶς ἐμᾶς, θὰ τελειώσουν πάντα μὲ ἀλληλοφάγωμα. Τότε τὸ Τέρας θ' ἄρθῃ σέρνοντας σὲ μᾶς καὶ θὰ μᾶς γλείψῃ τὰ πόδια καὶ θὰ τὰ βρέξῃ μὲ ματωμένα δάκρυα. Καὶ θὰ ἀνέβου-
με στὸ Τέρας καὶ θὰ σηκώσουμε τὸ κύπελλο, ποὺ ἀπάνω του στέκει γραμμένο: «Τὸ Μυστήριον!» Τότε τὸ πρῶτο θὰ ἀρχίσῃ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τὸ κράτος τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐδαιμονίας. Εἶσαι ὑπερήφανος γιὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς Σου· ἀλλὰ ἔχεις μόνον αὐτοὺς τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἐνῶ ἐμεῖς θὰ δώσουμε τὴν εἰρήνην σὲ ὅλους. Ποῖος ξέρει, πόσοι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς, ποὺ μποροῦν νὰ εἶναι ἐκλεκτοί, δὲν ἀπόστασαν νὰ Σὲ περιμένουν καὶ δὲν ἔφεραν τίς δυνάμεις τοῦ πνεύματός των καὶ τὴ φλόγα τῆς καρδιάς των σὲ ξένο χωράφι καὶ θὰ φέρουν ἀκόμη, καί, στὸ τέλος, καὶ αὐτὴ ἡ ἐλευθερία σημαία τους θὰ ἐξεγερθῇ ἐναντίον Σου. Αὐτὴ ὁμῶς τὴ σημαία τὴν ἐσήκωσες ὁ Ἰδιος. Ἐνῶ σὲ μᾶς θὰ

εἶναι ὅλοι εὐτυχεῖς, καὶ οὐτε θὰ στασιάζουν, οὐτε θὰ ἀλληλοερώγωνται, ὅπως συμβαίνει παντοῦ στὸ ἐλεύθερο κράτος Σου. "Ὡ! θὰ τοὺς πείσουμε ὅτι μόνον τότε θὰ γίνουν ἐλεύθεροι, ὅταν παραιτηθοῦν τῆς ἐλευθερίας τους πρὸς ὄφελός μας καὶ ὅταν εἶναι ἀφοσιωμένοι σὲ μᾶς. Για πές: Θὰ ἔχουμε δίκιο ἢ θὰ εἶναι αὐτὸ ψέμμα; Θὰ πεισθοῦν οἱ ἴδιοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἔχουμε δίκιο, γιατί θὰ θυμηθοῦν σὲ ποιὲς φρικαλεότητες τῆς δουλείας καὶ τῆς συγχύσεως τοὺς ἔφερε ἡ ἐλευθερία τους. Ἡ ἐλευθερία, τὸ ἐλεύθερο πνεῦμα καὶ ἡ ἐπιστήμη θὰ τοὺς σύρουν σὲ τέτοιους λαβυρίνθους, θὰ τοὺς φέρουν προστὰ σὲ τέτοια θαύματα καὶ ἄλλα μυστήρια, ὥστε ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς οἱ πείσμονες καὶ ἄγριοι, θὰ αὐτομηδενιστοῦν καὶ οἱ ἄλλοι οἱ πείσμονες καὶ ἀδύναμοι θὰ ἀλληλοφαγωθοῦν· οἱ τρίτοι ὅμως, οἱ ἀσθενεῖς καὶ δυστυχισμένοι, θὰ ῥθουν σέρνοντας στὰ πόδια μας καὶ θὰ μᾶς φωνάζουν: Ναί, εἴχατε δίκιο, σεῖς μονάχα κατέχατε τὸ μυστικὸ Του, καὶ γυρίζουμε πίσω σὲ σᾶς γιὰ νὰ μᾶς σώσετε ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἐαυτοὺς μας. Ὅταν πάρουν ἀπὸ μᾶς ψωμί, φυσικά, θὰ ἰδοῦν καθαρά, ὅτι ἐμεῖς τοὺς ἀφαιρέσαμε τὸ δικό τους ψωμί, πὺν ἔκαμαν μὲ τὰ ἴδια τους χέργια, γιὰ νὰ τοὺς τὸ ξαναδώσουμε καὶ ὅτι σ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσι δὲν ὑπάρχει κανένα θαῦμα.

Θὰ ἰδοῦν ὅτι ἐμεῖς δὲν ἐκάμαμε τίς πέτρες ψωμί, ἀλλὰ περισσότερο παρὰ γιὰ τὸ ψωμί, θὰ χαροῦν γιατί τὸ φέρουν ἀπὸ τὰ χέργια μας. Γιατί θὰ θυμοῦνται πολὺ καλά, ὅτι πρὶν, ὅταν ἀκόμη δὲ μᾶς εἶχαν, τὸ ψωμί πὺν οἱ ἴδιοι ἔκαναν, ἐγενόταν στὰ χέργια τους πέτρες, καὶ ὅτι τώρα πὺν γύρισαν πάλι σὲ μᾶς καὶ πέτρες ἀκόμη γίνονται στὰ χέργια τους ψωμί. Θὰ ξέρουν νὰ τὸ ἐκτιμήσουν αὐτὸ πολὺ καλά, πόση σημασία ἔχει τὸ νὰ ὑποταχθοῦν σὲ μᾶς γιὰ πάντα. Ὅσο οἱ ἄνθρωποι δὲ θὰ τὸ ἔχουν καταλάβει θὰ πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε δυστυχεῖς.

Ποῖος ὅμως ὑποστήριξε αὐτὸ τὸ μὴ καταλάβωμα. Πές; Ποιὸς ἐκομμάτιασε τὸ κοπάδι καὶ τὸ σκόρπισε σὲ ἄγνωστους δρόμους; Τὸ κοπάδι θὰ μαζευτῇ πάλι καὶ θὰ ὑποταχθῇ πάλι, ἀλλ' αὐτὴ τὴ φορὰ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

Τότε θὰ τοὺς δώσουμε ἐμεῖς μιὰ ἡσυχὴ, ταπεινὴ εὐτυχία, τὴν εὐτυχία τῶν ἀδυνάτων πλασμάτων, ὅπως αὐτοὶ εἶναι πλασμένοι. Θὰ τοὺς ἀπαγορεύσουμε τέλος τὴν ὑπερηφάνεια, γιατί Σὺ τοὺς ἐξύψωσες καὶ τοὺς ἔκαμες ὑπερήφανους. Θὰ τοὺς δείξουμε πὺς εἶναι ἀδύνατοι καὶ πὺς εἶναι μόνον φτωχὰ παιδιά, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ παιδιάτικη εὐτυχία εἶναι γλυκύτερη ἀπὸ κάθε ἄλλη εὐτυχία. Θὰ γί-

νονν φοβιτσιάρηδες καὶ ντροπαλοὶ καὶ θὰ μᾶς κυτ-
τάνε μὲ σεβασμὸ καὶ τρομαγμένοι θὰ μαζεῦνται
γύρω μας ὅπως τὰ κλωσσοπούλια στὴν κόττα.

Θὰ μᾶς θαυμάζουν καὶ θὰ μᾶς φοβοῦνται καὶ
θὰ εἶναι ἐπερήφανοι, ὅτι εἴμαστε τόσο δυνατοὶ καὶ
τόσο ἔξυπνοι καὶ ὅτι κατορθώσαμε νὰ δαμάσουμε
ἓνα τόσο μεγάλο κοπάδι ἀπὸ πολλὰ ἑκατομμύρια
κεφάλια. Στὴν ἀδυναμία τους θὰ τρέμουν μπρο-
στὰ στὴν ὀργή μας, τὸ πνεῦμά τους θὰ γίνῃ μικρό-
ψυχο καὶ τὰ μάτια τους κλαψιάρικα, σὰν τὰ μάτια
τῶν παιδιῶν καὶ τῶν γυναικῶν· μὰ ἐπίσης εὐκόλα
θὰ περνοῦν μ' ἓνα κίνημα τοῦ χεραιοῦ μας στὴ
χαρὰ καὶ στὸ γέλιο, στὴν εὐθυμία καὶ στὰ χαρού-
μενα παιδικὰ τραγούδια. Θὰ τοὺς ἀναγκάζουμε νὰ
ἐργάζονται, ἀλλὰ στίς ἐλεύθερες ὥρες τους θὰ
διαμορφώσουμε τὴ ζωὴ τους σὲ ἓνα παιδιάτικο
παιγνίδι, μὲ παιδικὰ τραγούδια, ψαλμωδίες καὶ
ἀθροῦς χοροὺς. Ὡ! θὰ τοὺς ἐπιτρέπουμε ἀκόμη
καὶ τὰ ἁμαρτήματα, γιατί εἶναι ἄπλεροι καὶ ἀδύνα-
τοι καὶ θὰ μᾶς ἀγαποῦν γι' αὐτὸ ὅπως τὰ παιδιά,
ὅτι τοὺς συγχωροῦμε τὰ ἁμαρτήματα.

Θὰ τοὺς ποῦμε ὅτι ὅλες οἱ ἁμαρτίες σβύνονται,
ὅταν γίνονται μὲ τὴν συγκατάθεσί μας, ὅτι
ἐμεῖς τοὺς ἐπιτρέπουμε νὰ ἁμαρτάνουνε μόνον γιατί
τοὺς ἀγαποῦμε· τὴν ποινὴν ὅμως αὐτῶν τῶν ἁμαρ-

τιῶν θέλουμε νὰ τὴν πάρουμε εὐχαρίστως ἐπάνω
μας. Καὶ θὰ τὴν πάρουμε πράγματι ἐπάνω μας καὶ
αὐτοὶ θὰ μᾶς θεοποιήσουν ὡς εὐεργέτας τους, για-
τί ἐμεῖς πρὸ τοῦ Θεοῦ ἀναλαμβάνουμε τὶς ἁμαρ-
τίες τους. Καὶ δὲ θᾶχουν ἀπὸ μᾶς κανένα μυστικό.
Θὰ τοὺς ἐπιτρέπουμε ἢ θὰ τοὺς ἀπαγορεύουμε νὰ
συζοῦνε μὲ τὶς γυναῖκες τους ἢ μὲ τὶς ἐρωμένες
τους, νὰ γεννοῦν παιδιά ἢ νὰ μὴ γεννοῦν,—ἀνάλο-
γα μὲ τὴν ὑπακοή τους,—καὶ θὰ ὑποτάσσονται σὲ
μᾶς μὲ χαρὰ καὶ διάθεσι. Τὶς πλέον βασανιστικές,
τὶς πλέον μυστικὲς ἀμφιβολίες τῆς συνείδησός τους,
ὅλες, ὅλες θὰ τὶς φέρουν σὲ μᾶς καὶ θὰ τοὺς τὶς
λύνουμε ὅλες καὶ θὰ πιστεύουνε μὲ χαρὰ στίς λύσεις
μας, γιατί θὰ τοὺς ἀπαλλάσσουμε ἀπὸ τὴ μεγάλη
ἔγνοια καὶ τὸ βαρὺ βασανιστήριον τῆς προσωπικῆς
καὶ ἐλευθέρας αποφάσεως. Καὶ θὰ εἶναι ὅλοι εὐ-
τυχισμένοι. Ὅλα τὰ ἑκατομμύρια τῶν πλασμάτων,
μὲ ἐξαίρεσι τῶν ἑκατὸ χιλιάδων, ποὺ θὰ κυριαρχοῦν
ἐπάνω ἀπ' αὐτά. Γιατὶ μόνον ἐμεῖς, ἐμεῖς ποὺ δια-
τηροῦμε τὸ Μυστήριον, μόνον ἐμεῖς θὰ εἴμαστε δυσ-
τυχεῖς. Θὰ ὑπάρχουν χιλιάδες ἑκατομμυρίων εὐτυ-
χισμένα τέκνα καὶ ἑκατὸ χιλιάδες μάρτυρες, ποὺ ἐ-
πῆραν ἀπάνω τους τὴν κατάρα τῆς γνώσεως τοῦ
καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ. Ἠσυχοὶ θὰ πεθαίνουν, ἡσυ-
χοὶ θὰ σβύνουν ἐν ὀνόματί Σου, καὶ πέρα ἀπὸ τὸν

τάφο θά βροίσουν μόνον τὸ θάνατο. Ἐμεῖς ὅμως θά φυλάμε τὸ μυστικὸ καὶ γιὰ τὸ καλὸ τους θά τοὺς δελεάζουμε μὲ τὸν οὐράνιο μισθό. Γιατὶ καὶ ἂν ὑπάρχη ἐκεῖ, εἰς τὰ πέραν τοῦ τάφου, καὶ, ὑπάρχει βέβαια ὄχι γιὰ τέτοια πλάσματα, ὅπως αὐτοί. Διακηρύττουν καὶ προφητεύουν πὼς θά ξανάρθῃς καὶ θά νικήσῃς, πὼς θάρθῃς μὲ τοὺς δυνατοὺς Σου, μὲ τοὺς ὑπερηφάνους Σου καὶ ἰσχυροὺς Σου. Τότε ἐμεῖς θά ποῦμε ὅτι αὐτοὶ ἐλύτρωσαν μόνον τοὺς ἑαυτοὺς τους, ἐνῶ ἐμεῖς ὅλους. Λέγεται, ὅτι ἡ πόρνη ποὺ κάθεται στὸ Τέρας καὶ ἔχει στὰ χέρια της τὸ Μυστήριον, θά ἀνατραπῇ, ὅτι οἱ ἀδύνατοι θά ἐπαναστατήσουν πάλι καὶ θά ξεσχίσουν τὴν πορφύρα τῆς πόρνης καὶ θά γυμνώσουν τὸ σιχαμένο της κορμί. Τότε ὅμως θά σηκωθῶ καὶ θά Σοῦ δείξω χιλιάδες ἐκατομμυρίων εὐτυχισμένα τέκνα, ποὺ δὲν ξέρουν τί θά πῇ ἁμαρτία. Καὶ ἐμεῖς, ποὺ γιὰ τὴ σωτηρία τους, ἐπήραμε ἐπάνω μας τὴς ἁμαρτίες τους, ἐμεῖς θά σηκωθοῦμε μπροστά Σου καὶ θά Σοῦ ποῦμε: Καταδικασέ μας ἂν μπορῇς καὶ τολμᾷς!—Μάθε πὼς δὲ Σὲ φοβοῦμαι. Μάθε πὼς καὶ ἐγὼ ἤμουν στὴν ἔρημο, πὼς καὶ ἐγὼ ἐτράφηκα μὲ ἀκρίδες καὶ ῥίζες, πὼς καὶ ἐγὼ εὐλόγησα τὴν ἐλευθερία, μὲ τὴν ὁποία εὐλόγησες Σὺ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι καὶ ἐγὼ προπαρασκευαζόμουν νὰ προσχωρήσω στοὺς ἐχλεκτοὺς Σου,

στοὺς δυνατοὺς καὶ ἰσχυροὺς, ἐμπυχωμένος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία «νὰ συμπληρώσω τὸν ἀριθμό». Ἐσκέψθηκα ὅμως καὶ δὲν ἤθελα νὰ ὑπηρετήσω τὴν τρέλλα. Ἐγύρισα πίσω καὶ προσχώρησα στὴν ὁμάδα ἐκεῖνων, ποὺ ἐβελτίωναν τὸ ἔργο Σου. Ἀφῆκα τοὺς ὑπερήφανους καὶ γύρισα στοὺς ἀπογοητευμένους, γιὰ τὴ σωτηρία αὐτῶν τῶν ἀπογοητευμένων.

Ὅλα, ὅσα Σοῦ λέω, θά γίνουν καὶ τὸ κράτος μας θά θεμελιωθῇ. Σοῦ τὸ ξαναλέω. Αὔριο θά ἰδῇς αὐτὴ τὴν ὑποστατικὴ ἀγέλη, ποὺ σὲ ἔνα κίνημα τοῦ χειριοῦ μου, θά ξεχυθῇ γύρω στὴ φωτιά Σου, γιὰ νὰ συνταλίσῃ τὰ κάρβουνα, ἀπάνω στὰ ὁποῖα θά σὲ κάψω, γιατί ἤρθες νὰ μᾶς ἐνοχλήσῃς. Γιατὶ ἂν ὑπάρχῃ ἓνας ποὺ νὰ ἀξίξῃ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ καῖ, αὐτὸς εἶσαι Σὺ. Αὔριο θά σὲ κάψω».

Ὁ Ἰβάν ἐσταμάτησε. Ἐμίλησε μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ εἶχε ἔξαφθῇ ἅμα ὅμως τελείωσε, ἐγέλασε ἀποτόμως.

Ὁ Ἀλιόσας, ποὺ τὸν ἄκουγε σιωπηλὸς καὶ μὲ προσοχὴ καὶ τέλος, μὲ ἀσυνείθιστη ἔξαψι, ἤθελε πολλὰς φορὰς νὰ διακόψῃ τὸν ἀδελφὸ, ἀλλὰ προφανῶς ἐπέβλεπε τὸν ἑαυτό του νὰ κρατηθῇ, ἄρχισε αἴφνης τόσο ὀρμητικὰ, σὰν ἓνας ἄνθρωπος ποὺ ὑποχρεώθηκε νὰ συγκρατηθῇ ἐπὶ πολὺ.—«Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι τρέλλα!» ἐφώνησε κατακόκκινος. «Τὸ ποίημά σου εἶναι ἓνας ὕμνος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι λίβελλος.... ὅ-

πως τὸ θέλησες. Καὶ ποὺς θὰ πιστέψῃ αὐτὰ ποὺ λὲς γιὰ τὴν ἐλευθερία; Πρέπει λοιπὸν ἔτσι νὰ τὴν ἀντιλαμβάνεται κανεὶς; Ἔτσι τὴν ἀντιλαμβάνεται ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας;... Αὐτὸ γίνεται στὴ Ρώμη, καὶ οὔτε σὲ ὅλη τὴ Ρώμη—αὐτὸ δὲν εἶναι ἀλήθεια, ἔτσι σκέπτονται οἱ χεῖριστοι τοῦ Καθολικισμοῦ, οἱ Ἱεροξετασταὶ καὶ οἱ Ἰησουῆται. Ἐνα τέτοια φανταστικὸ πρόσωπο σὰν τὸν Ἱεροξεταστή σου εἶναι τελείως ἀδύνατο. Τί εἶδους ἀνθρώπινες ἀμαρτίες εἶναι αὐτὲς ποὺ αὐτοὶ τίς πέρνουν ἀπάνω τους. Τί πάει νὰ πῇ αὐτό: φορεῖς τοῦ μυστηρίου, ποὺ ἐφορτώθηκαν ἀπάνω τους κάποια κατάρρα πρὸς σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος; Ποὺς εἶδε ποτὲ τέτοιους ἀνθρώπους; Ξέρουμε τοὺς Ἰησουῆτες, μιλοῦν γι' αὐτοὺς κακὰ· εἶναι ὅμως ἔτσι ποὺ τοὺς παρασταίνεις; Δὲν εἶναι καθόλου τέτοιοι.... Εἶναι ἀπλῶς ὁ ρωμαϊκὸς στρατὸς γιὰ τὸ μελλοντικὸ ἐπίγειο παγκόσμιον κράτος, μ' ἓνα καίσαρα, τὸν ρωμαῖο ἀρχιερέα, ἐπὶ κεφαλῆς... αὐτὸ εἶναι τὸ ἰδεῶδές τους, ἀπολύτως χωρὶς μυστήρια καὶ χωρὶς καμμιὰ ἐξαιρετὴ θλίψη... Εἶναι μιὰ πολὺ συνήθης τάσις πρὸς ἀπόκτησι δυνάμεως, βρωμερῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, πρὸς ὑποδούλωσιν... ἓνα εἶδος μελλοντικῆς δουλοπαροικίας, ὅπου αὐτοὶ θὰ εἶναι οἱ φεουδάρχαι. Αὐτὸ ὅλο-ὅλο ἐπιδιώκουν αὐτοί. Πιθανὸν νὰ μὴ πιστεύουν σὲ Θεό. Ὁ πάσχων Ἱεροξεταστής

σου, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ φαντασία...».

— «Ἀλλὰ περίμενε, περίμενε ἐπὶ τέλους», διέκοψε ὁ Ἰβὰν γελῶντας. «Πῶς ἐταράχτηκες τόσο; Φαντασία, λὲς ἐσύ, ὦραϊα!

Φυσικὰ εἶναι φαντασία. Ὅμως σὲ παρακαλῶ: Πιστεύεις ὅτι ὁλόκληρη ἡ καθολικὴ κίνησι τῶν τελευταίων αἰώνων—ἀπὸ τὸν μεσαίωνα καὶ ἐδῶ—σημαίνει πράγματι μόνον τὴν τάσι πρὸς ἔξουσία, χάριν τῶν βρωμερῶν γητίνων ἀγαθῶν. Γιατί πιστεύεις ὅτι οἱ Ἰησοῦται σου καὶ οἱ Ἱεροξετασταὶ σου ἐνώθηκαν χάριν τῶν γητίνων ἀγαθῶν; Γιατί δὲ θὰ μπορούσε νὰ γεννηθῇ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἓνας μάρτυς, ποὺ νὰ σπαράζεται ἀπὸ τὸ μεγάλο πόνο καὶ ποὺ ν' ἀγαπᾷ τὴν ἀνθρωπότητα; Βλέπεις, ὑπόθεσε μόνον, ὅτι μεταξὺ ὅλων αὐτῶν ποὺ ἀποβλέπουν μόνον σὲ βρωμερὰ ὕλικὰ ἀγαθὰ εὐρέθηκε ἓνας καὶ μόνος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος, σὰν τὸ γερο-Ἱεροξεταστή μου, ἔφαγε ῥίζες στὴν ἔρημο καὶ σκουλήκια καὶ ἀγωνίστηκε παράφορα κατὰ τῆς σαρκὸς τοῦ, γιὰ νὰ κάμῃ τὸν ἑαυτὸ του ἐλεύθερο καὶ τέλειο, καὶ ὁ ὁποῖος ἀγάπησε σὲ ὅλη τὴ ζωὴ του τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ξαφνικὰ εἶδε καὶ κατὰλαβε ὅτι εἶναι μόνον μιὰ μικρὴ ἡθικὴ εὐτυχία, τὸ νὰ φτάσουμε τὴν τελειότητα τῆς θελήσεως καὶ νὰ πρέπῃ νὰ πείσωμε ταυτοχρόνως τὸν ἑαυτὸ μας, ὅτι ἡ ζωὴ τῶν ἑκατομμυρίων τῶν ὑπολοίπων πλασμά-

των τοῦ Θεοῦ ἐφκιάστηκε μόνο γιὰ χοροῖδια, ὅτι αὐτοὶ δὲ θάχουν τὴ δύναμι ποτὲ ν' ἀρχίσουν κἀτι μὲ τὴν ἐλευθερία τους, ὅτι ἀπὸ τοὺς ἄθλιους ἐπαναστάτες δὲ θὰ γίνουν ποτὲ γίγαντες, ὅπως χρειάζονται γιὰ τὸ τελείωμα τῆς οἰκοδομῆς τοῦ πύργου καὶ ὅτι ὁ Μεγάλος Ἰδεαλιστὴς δὲν ὠνειρεύτηκε τὴν ἁρμονία του γιὰ τέτοια κουτάβια. Ἀφοῦ τὰ ἔνοιωσε καλὰ ὅλ' αὐτά, ἐγύρισε πίσω καὶ προσεχώρησε στοὺς... ἔξυπνους. Δὲ μποροῦσε νὰ συμβῇ ἔτσι»;

—«Σὲ ποιόνε προσεχώρησε, σὲ ποιоὺς ἔξυπνους; ἐφώναξε ὁ Ἀλιόσσα σχεδὸν φρενιασμένος. Δὲν εἶναι καθόλου ἔξυπνοι; καὶ δὲν κατέχουν κανένα ἰδιαίτερο μυστήριον. Ὅλο τους τὸ μυστήριον εἶναι ἡ ὑπέρτατη ἀθεΐα τους. Ὁ ἱεροεξεταστὴς σου δὲν πιστεύει σὲ Θεὸ καὶ αὐτὸ εἶναι ὅλο τὸ μυστήριό του!».

—«Ἀς ὑποθέσουμε. Ἐπιτέλους τὸ ἀνακάλυψες. Ἔτσι εἶναι, ἐκεῖ βρίσκεται τὸ μυστήριον—μὰ δὲν εἶναι λυπηρό, τοῦλάχιστον γιὰ ἓνα τέτοιον ἄνθρωπο καθὼς Αὐτὸς ποὺ ὅλη τὴ ζωὴ Του ἐθυσίασε στὴν ἔρημο γιὰ νὰ γίνῃ ἐκλεκτὸς καὶ δὲ γιατρεύτηκεν ἐν τούτοις ἀκόμα ἀπ' τὴν ἀγάπη του πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα; Τὶς τελευταῖες του μέρες βλέπει καθαρά πῶς μόνον οἱ συμβουλὲς τοῦ μεγάλου τρομεροῦ πνεύματος, θὰ μποροῦσαν νὰ κάμουν ὑποφερτὴ τὴ ζωὴ τῶν ἀσθενικῶν ἀνταρτῶν, αὐτῶν τῶν ἀπλερῶν προπλάσμά

των ποὺ—ἐφκιάστηκαν γιὰ χλευασμό. Καὶ ἀφοῦ ἔπεισε τὸν ἑαυτό του περὶ αὐτοῦ, νοιώθει καλὰ ὅτι πρέπει νὰ ἀκολουθήσουμε τὸ δρόμο ποὺ μᾶς δείχνει τὸ πονηρὸ πνεῦμα, τὸ τρομερὸ πνεῦμα τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἐκμηδενίσεως: Ὅτι ἀκόμη πρέπει κανεὶς νὰ δεχτῇ τὸ ψέμμα καὶ τὴν ἀπάτη καὶ ἐν γνώσει νὰ ὀδηγῇ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸ θάνατον καὶ τὴν ἐκμηδένισιν, καὶ στὸ δρόμο νὰ τοὺς ἀπατᾷ, γιὰ νὰ μὴ καταλαβαίνουν ποὺ ὀδηγοῦνται, γιὰ νὰ θεωροῦν τὸν ἑαυτό τους αὐτοὶ οἱ ταλαίπωροι τυφλοὶ, τοῦλάχιστον στὸ δρόμο, εὐτυχῇ. Καὶ πρόσεξε, αὐτὸ εἶναι ἀπάτη ἐν ὀνόματι Ἐκείνου, στοῦ Ὁποίου τὸ ἰδεῶδες ὁ γέρος ἐπίστεψε ὁλόκληρη τὴ ζωὴ του μὲ τόσο πάθος! Δὲν εἶναι αὐτὸ δυστύχημα! Καὶ ἂν ἓνας μόνος ἄνθρωπος, αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἔφτανε στὴν ἀρχηγία ὅλου αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ ποὺ τείνει πρὸς τὴν ἐξουσία μόνον πρὸς χάριν τῶν βρωμερῶν ἀγαθῶν,—δὲ θὰ ἦταν καὶ ἓνας ἀκόμη ἀρκετός, γιὰ νὰ γίνῃ ἀπ' αὐτὴ τὴν ὑπόθεσιν μία τραγωδία; Καὶ κἀτι παραπάνω ἀπ' αὐτό,—ἓνας μόνος ἄνθρωπος αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἐπὶ κεφαλῆς, θὰ ἦταν ἀρκετός, γιὰ νὰ δώσῃ σὲ ὅλο τὸ ἔργο τῆς Ρώμης μὲ τοὺς στρατοὺς τῆς καὶ τοὺς Ἰησουῆτές της ἐπὶ τέλους μιὰ γνησία διευθύνουσα ιδέα; τὴν ὑπέρτατην ιδέα τοῦ ὅλου ἔργου. Σοῦ λέγω τελείως ἀπροκάλυπτα: πιστεύω ἀσάλευτα ὅτι μετὰ τὸ ἐκείνων ποὺ στέκονται ἐπὶ κε-

φραλῆς αὐτῆς τῆς κινήσεως ἀσφαλῶς ὑπῆρξε ἓνας τέτοιος μοναδικὸς ἄνθρωπος. Ποῖος ξέρει, ἴσως ζῇ αὐτὸς ὁ καταραμένος γέρος, ποὺ ἀγαπάει τόσο ἐπίμονα καὶ τόσο παρᾶξενά τὴν ἀνθρωπότητα, ἀκόμη καὶ σήμερα σὲ μιὰ ὁλόκληρη στρατιὰ τέτοιων μοναδικῶν γέρων, καὶ μάλιστα ὄχι τυχαίως, ἀλλὰ σὰν ἓνα εἶδος αἰρέσεως, σὰν μιὰ μυστικὴ ἔνωσις, ἥ ὁποία ἔχει ἀπὸ πολὺ καιρὸ ἰδρυθῇ, γιὰ νὰ φυλάξῃ τὸ Μυστήριον ἀπὸ τοὺς δυστυχεῖς καὶ τοὺς ἀδυνάτους καὶ γιὰ νὰ κάμῃ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους εὐτυχεῖς. Ὁρισμένως ἔτσι εἶναι καὶ ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι. Ἔχω μάλιστα τὸ αἴσθημα ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἐλεύθεροι τέκτονες κατέχουν καὶ σχετικὸ μὲ αὐτὸ τὸ Μυστήριον καὶ ὅτι οἱ καθολικοὶ τοὺς μισοῦν τόσο, μόνον γιὰ τὸ λόγο ὅτι βλέπουν σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνταγωνιστάς τους καὶ φοβοῦνται τὸ σκόρπισμα τῆς ἐνότητος τῆς ιδέας, ἐνῶ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μόνον μίᾱ ποίμνη καὶ εἷς ποιμήν. Κατὰ τὰ ἄλλα: ἐὰν ὑπερασπίζω τὴν ιδέα μου, εἶμαι ἐδῶ σὰν ἓνας συγγραφεὺς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἀνθέξῃ στὴν κριτικὴ σου· ἀρκετὰ περὶ αὐτοῦ».

— «Εἶσαι ἴσως καὶ σὺ μασῶνος!» ρώτησε ξαφνικὰ ὁ Ἀλιόσσα». Δὲν πιστεύεις στὸ Θεό!» ἐπρόσθεσε μὲ βαθειὰ θλίψι.

Τοῦ φάνηκε πῶς τὸν κύτταξε ὁ ἀδελφός του σκεπτικά. «Πῶς τελειώνει τὸ ποίημά σου, ρώτησε

κυττάζοντας τὸ πάτωμα. Ἦ ἐτελείωσε ἤδη;»

— Ἦθελα ἔτσι νὰ τὸ τελειώσω : Ὁ ἱεροεξεταστὴς ἐτελείωσε τὸ λόγο του καὶ περιμένει ἀκόμη ἓνα διάστημα, τί θ' ἀπαντήσῃ σ' αὐτὰ ὁ Φυλακισμένος. Ἡ σιωπὴ Του τὸν πιέζει βαρειά. Εἶχε παρατηρήσει ὅτι ὁ Φυλακισμένος τὸν ἄκουε ὁλόκληρο τὸ διάστημα προσεκτικά, τὸν κύτταζε βαθειὰ καὶ διαπεραστικά στὰ μάτια, προφανῶς χωρὶς προῦθεσι νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ. Ὁ γέρος ὁμῶς θέλει νὰ τοῦ πῇ καὶ Αὐτὸς καὶ, καὶ ἂς εἶναι ἀκόμη κατὰ μικρὸ καὶ τρομερό. Ξάφνου προχωρεῖ ἀμίλητος στὸ γέρο, τὸν πλησιάζει καὶ τὸν φιλεῖ σιγανὰ στὰ ἀναιμικὰ καὶ ἐνενηντάρια χεῖλη του. Αὐτὴ εἶναι ὅλη ἡ ἀπάντησί του. Ὁ γέρος συνταράσσεται, καὶ τρέμει στὶς γωνιὰς τῶν χειλῶν του. Πηγαίνει στὴν πόρτα, τὴν ἀνοίγει καὶ τοῦ λέγει: «Πήγαινε καὶ μὴν ξανάρθῃς ποτέ! ποτέ μὴν ἔρθῃς... ποτέ, ποτέ, ποτέ...». Τὸν ἀφίνει νᾶβγῃ ἔξω, στὶς σκοτεινές, ἔρημες πλατεῖες τῆς πόλεως καὶ ὁ Φυλακισμένος πηγαίνει».

— Καὶ ὁ γέρος;

— Τὸ φιλὶ τοῦ καίει τὴν καρδιά, ἐν τούτοις μένει στὴν πρώτη ιδέα.

— Καὶ εἶσαι μὲ κείνον, καὶ σύ; ἐφώναξεν ὁ Ἀλιόσσα περιίλυπος.

Ὁ Ἰβάν ἐγέλασε.

—Μὰ αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀνοησία, Ἀλιόσσα, εἶναι μόνον ἓνα ἀνόητο ποίημα, ἐνὸς ἀπλοῦχοῦ φοιτητοῦ, ὁ ὁποῖος στὴ ζωὴ του δὲν ἐταίριαξε ποτὲ οὔτε δυὸ στίχους. Γιατὶ τὸ πέρνεις τόσο σοβαρά; Δὲν πιστεύεις βέβαια, ὅτι ἐγὼ τώρα ἀμέσως θὰ πάω στοὺς Ἰησουῆτες, γιὰ νὰ προστεθῶ στὸ σμῆνος τῶν ἀνθρώπων ποὺ βελτιώνουν τὸ ἔργο Του; Θεέ μου, αὐτὸ τί μὲ μέλει! Σοῦ εἶπα καὶ ἄλλοτε: Θέλω μόνον ὅπως-ὅπως νὰ ζήσω τριάντα χρόνια καὶ τότε— θὰ τὰ τινάξω...»

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΓΓΕΛΟΥ Ν. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ